

Ο Νέος Στρατολογικός Νόμος και η ρύθμιση θεμάτων Ανυποταξίας και Λιποταξίας *

Παρουσίαση του Ν 3421/2005 «Στρατολογία των Ελλήνων και άλλες διατάξεις», με ειδικότερη εξέταση του Όγδου Κεφαλαίου αυτού, το οποίο ρυθμίζει θέματα ανυποτάκτων και λιποτακτών

* Άρθρο δημοσιευμένο στο περιοδικό «Ποινική Δικαιοσύνη», Δεκ. 2006, σελ. 1323-1336

Ευγένιου Αρ. Γιαρένη, Στρατιωτικού Δικαστή του Αεροδικείου Αθηνών,
Νομικού Συμβούλου ΓΕΑ/Γρ. Αποζημιώσεων ΝΑΤΟ, Υπ. Διδάκτορας Παντείου Πανεπιστημίου

Οι νέες διατάξεις του ισχύοντος Στρατολογικού Νόμου (Ν.3421/2005), ιδίως οι σχετιζόμενες με τα στρατιωτικά εγκλήματα της ανυποταξίας και λιποταξίας, εξετάζονται στο παρόν άρθρο από το συγγραφέα, ο οποίος προτείνει τρόπους για την καλύτερη εφαρμογή των σχετικών με τα εγκλήματα αυτά διατάξεων στην πράξη.

[The new recruiting law and its provisions in relation to insubordination and desertion]

The new provisions of Greek Recruiting Law (L.3421/2005), are examined in this article. In particular the author examines the provisions related with military crimes such as insubordination and desertion and proposes ways for the better application of relative provisions in practice.

I. Εισαγωγικά

Το καθήκον εκπλήρωσης στρατιωτικής υποχρέωσης, χωρίς εξαιρέσεις και διακρίσεις, το οποίο θεωρείται σήμερα ακόμη δεδομένο στη χώρα μας, πηγάζει απ' τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 6 Σ, στο οποίο ορίζεται ότι «κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων» και είναι ένα από τα τρία υποχρεωτικά δημόσια καθήκοντα των Ελλήνων.¹ Εάν κάποιος Έλληνας πολίτης κληθεί νομίμως σύμφωνα με τους στρατολογικούς νόμους προκειμένου να καταταγεί στις Ένοπλες Δυνάμεις της Χώρας και δεν προσέλθει ή δεν προσέλθει εμπροθέσμως για κατάταξη, τότε τελεί το αδίκημα της ανυποταξίας το οποίο τυποποιείται στο άρθρο 32 του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα (στο εξής ΣΠΚ). Στη διάταξη του άρθρου 32 ΣΠΚ δεν προσδιορίζεται βέβαια ευθέως η πράξη του εγκλήματος, καθώς γίνεται απλώς μία γενική αναφορά στις στρατολογικές διατάξεις με τη φράση: «όποιος κηρύσσεται ανυπότακτος, σύμφωνα με το νόμο για τη στρατολογία,

¹ Τα άλλα δύο είναι η φορολογική υποχρέωση (άρθρο 4 παρ. 5 Σ: «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους») και η υποχρέωση για στοιχειώδη εκπαίδευση (άρθρο 16 παρ. 3 Σ: «Τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα»). Η υποχρεωτική, καθολική, προσωπική και ίση στρατιωτική θητεία καθιερώθηκε στη χώρα μας, σε περίοδο ειρήνης, μόλις κατά τις παραμονές του πρώτου παγκοσμίου πολέμου με το Ν 415/1914. Μέχρι τότε ίσχυε το σύστημα της κλήρωσης μεταξύ των υποχρεωτικά εγγεγραμμένων στους στρατολογικούς καταλόγους («κληρωτοί», βλ. Ν ΨΙΣΤ' του 1878). Βλ. σχετ., Αλιβιζάτου Ν., Η συνταγματική θέση των ενόπλων δυνάμεων, Π, Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών, εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992, σελ. 35, υποσημ. 6.

τιμωρείται...». Πρόκειται για περίπτωση «*χωλού ποινικού νόμου*», από τη στιγμή που γίνεται παραπομπή σε άλλη πηγή (στρατολογικούς νόμους), όχι βέβαια για τον καθορισμό των ειδικών συστατικών όρων του εγκλήματος (οπότε θα επρόκειτο για «*λευκό ποινικό νόμο*»), αλλά μόνο για τη συμπλήρωσή του.² Οι προβλεπόμενες για την ανυποταξία ποινές είναι, σε ειρηνική περίοδο η φυλάκιση μέχρι δύο ετών, ενώ σε πολεμική περίοδο, η ποινή του θανάτου³ ή διαζευκτικά η ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Στην τελευταία περίπτωση, εάν η πράξη της ανυποταξίας, ενόψει της διάρκειάς της και των υπηρεσιών τις οποίες ο ανυπότακτος μπορούσε να προσφέρει, δεν ήταν δυνατόν να προκαλέσει άξια λόγου βλάβη στην πολεμική προσπάθεια της χώρας –λαμβανομένων υπόψη και των γενικών συνθηκών της επιστράτευσης– η προβλεπόμενη για τον ανυπότακτο ποινή είναι αυτή της κάθειρξης ή της φυλάκισης τουλάχιστον δύο ετών.⁴

Το βασικό νομοθέτημα για τη ρύθμιση των στρατολογικών υποχρεώσεων των Ελλήνων πολιτών ήταν ο Ν 1763/1988 «*Στρατολογία των Ελλήνων*» (ΦΕΚ 57 Α'), ο οποίος όμως κατά τη διάρκεια των δεκαεπτά ετών που ίσχυσε, υπέστη πολλαπλές τροποποιήσεις με μία σειρά δεκαπέντε συνολικά νομοθετημάτων, τα οποία –μαζί με άλλες διατάξεις παρεμφερούς ρυθμιστικού περιεχομένου– είχαν πριν από τρία περίπου χρόνια κωδικοποιηθεί με το ΠΔ 292/2003 (ΦΕΚ Α' 248/30.10.2003) «*Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων στρατολογικής φύσης*».⁵ Καθώς όμως τόσο οι επικρατούσες κοινωνικές συνθήκες, όσο και οι απαιτήσεις των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας έχουν σαφώς διαφοροποιηθεί από το παρελθόν, κρίθηκε αναγκαίο από την Πολιτεία να αναθεωρηθεί πλέον στο σύνολό της η υφιστάμενη στρατολογική νομοθεσία, αντί της συνεχούς τροποποίησης επί μέρους διατάξεών της, όπως συνέβαινε μέχρι σήμερα. Η συνεχής αντικατάσταση των ίδιων διατάξεων θεωρήθηκε ότι δεν έκανε τίποτε άλλο από το να δημιουργεί σύγχυση στους πολίτες, αλλά και δυσκολία στην

² Βλ. σχετ., *Μανωλεδάκη Ι.*, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή γενικού μέρους (άρθρα 1-49 ΠΚ) δ' εκδ., Σάκουλας, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 55 επ.

³ Στο άρθρο 2 περ. ε' του Ν 3289/2004 (ΦΕΚ Α' 227/26.11.2004) «*Κύρωση του Πρωτοκόλλου αριθ. 13 στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, σχετικά με την κατάργηση της θανατικής ποινής σε όλες τις περιστάσεις*», ορίζεται ότι όπου στις διατάξεις του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα προβλέπεται η ποινή του θανάτου διαζευκτικά με την ποινή της ισόβιας κάθειρξης, νοείται ότι απειλείται μόνον η τελευταία. Για περισσότερα, βλ. *Γιαρένη Ε.*, Κύρωση του 13ου Πρωτοκόλλου στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας, ΠοινΔικ 2005, σελ. 7.

⁴ Για την εξέταση των στοιχείων του εγκλήματος και τις διακρίσεις της ποινικής του αντιμετώπισης, βλ. *Γιαρένη Ε.*, Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας, Θεωρία-Εφαρμογή, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2005, σελ. 173 επ.

⁵ Το ΠΔ 292/2003 [το οποίο επίσης υπέστη τροποποίηση μέσα σε λιγότερο από ένα έτος από τη ψήφισή του, με το Ν 3257/2004 (ΦΕΚ Α' 143/29.7.2004)], κωδικοποίησε σε ενιαίο κείμενο όλες τις διάσπαρτες μέχρι τότε στρατολογικές διατάξεις οι οποίες περιείχονταν είτε σε ειδικούς στρατολογικούς, είτε σε άλλους νόμους, έστω με παρεμφερές ρυθμιστικό περιεχόμενο. Στο παράρτημα του Προεδρικού αυτού Διατάγματος, περιλαμβάνεται πίνακας των διατάξεων οι οποίες κωδικοποιήθηκαν με αυτό, ο οποίος καλύπτει 24 συνολικά νομοθετήματα (!) από το 1947 μέχρι και το 2002. Τα νομοθετήματα της τελευταίας δεκαετίας ήταν τα ακόλουθα: Ν 2190/1994 (ΦΕΚ Α' 28/3.3.1994), Ν 2331/1995 (ΦΕΚ Α' 173/24.8.1995), Ν 2510/1997 (ΦΕΚ Α' 136/27.6.1997), Ν 2731/1999 (ΦΕΚ Α' 138/5.7.1999), Ν 2913/2001 (ΦΕΚ Α' 102/23.5.2001), Ν 2915/2001 (ΦΕΚ Α' 109/29.5.2001), Ν 2932/2001 (ΦΕΚ Α' 145/27.6.2001), Ν 2936/2001 (ΦΕΚ Α' 166/25.7.2001), Ν 2984/2002 (ΦΕΚ Α' 15/31.1.2002), Ν 2993/2002 (ΦΕΚ Α' 58/26.3.2002), Ν 3027/2002 (ΦΕΚ Α' 152/28.6.2002), Ν 3036/2002 (ΦΕΚ Α' 171/23.7.2002), Ν 3057/2002 (ΦΕΚ Α' 239/10.10.2002).

εφαρμογή τους από τις αρμόδιες υπηρεσίες.⁶ Η ανάγκη συνεπώς εκσυγχρονισμού αλλά και απλοποίησης των διατάξεων στρατολογικής φύσης, ώστε αυτές αφενός να διευκολύνουν την ανάπτυξη σύγχρονων μεθόδων μηχανοργάνωσης για τις στρατολογικές και άλλες συναφείς ανάγκες των Ενόπλων Δυνάμεων, να είναι δε αφετέρου πλήρως κατανοητές από τους ενδιαφερόμενους πολίτες, οδήγησε στη ψήφιση του νέου στρατολογικού νόμου (Ν 3421/2005, ΦΕΚ Α΄ 302/13.12.2005), ο οποίος ρυθμίζει πλέον όλα τα σχετικά στρατολογικά ζητήματα, περιέχοντας παράλληλα ειδικότερες ρυθμίσεις γύρω από ποινικού ενδιαφέροντος θέματα, όπως είναι τα σχετιζόμενα με τούς ανυπότακτους και τους λιποτάκτες.

II. Οι επί μέρους στρατολογικές ρυθμίσεις του Ν 3421/2005

A. Γενικές έννοιες και ορισμοί

Στο Κεφάλαιο Α΄ [Γενικές διατάξεις – Έννοιες και Ορισμοί], καθορίζονται τα όρια ηλικίας για τη στράτευση των Ελλήνων, επαναπροσδιορίζονται οι έννοιες των στρατολογικών όρων και ορίζεται η έννοια των λοιπών όρων που αναφέρονται στις επί μέρους διατάξεις του νόμου.⁷ Καθορίζεται επίσης ο τρόπος υπολογισμού της ηλικίας των υπόχρεων σε στράτευση, παρέχεται για πρώτη φορά η δυνατότητα διόρθωσης του έτους γέννησης, εάν υπάρχει λανθασμένη εγγραφή στα σχετικά μητρώα αρρένων και τέλος, οριοθετείται η έκταση εφαρμογής των διατάξεων του νόμου. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 1 παρ. 1 [Υπόχρεοι σε στράτευση], ορίζεται ότι όλοι οι Έλληνες πολίτες,⁸ από την 1η Ιανουαρίου του έτους κατά το οποίο διανύουν το δέκατο ένατο (19) έτος της ηλικίας τους, μέχρι την 31η Δεκεμβρίου του έτους που συμπληρώνουν το τεσσαρακοστό πέμπτο (45) έτος της ηλικίας τους, έχουν υποχρέωση στράτευσης στις Ένοπλες Δυνάμεις της Χώρας.⁹ Με διαταγή του

⁶ Βλ. σχετ., τα διαλαμβανόμενα στην Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου νόμου «Στρατολογία των Ελλήνων και άλλες διατάξεις».

⁷ Προσδιορίζονται π.χ., οι έννοιες των όρων οπλίτης, πρότακτος οπλίτης, εθελοντής και έφεδρος οπλίτης κ.λπ. και καθορίζονται οι έννοιες των όρων τέκνα, θετά τέκνα, χηρεία, άγνοια, στράτευμα, κληρωτός κ.λπ.

⁸ Η διατύπωση της διάταξης («Όλοι οι Έλληνες, ..., έχουν υποχρέωση στράτευσης στις Ένοπλες Δυνάμεις...»), κινείται στο πλαίσιο της στρατολογικής ισότητας, όπως αυτή προσδιορίζεται στο άρθρο 4 παρ. 6 του Συντάγματος.

⁹ Η διάρκεια της πλήρους στρατιωτικής υποχρέωσης των Ελλήνων, ορίζεται στο άρθρο 6 Ν 3421/2005 στους είκοσι τέσσερις (24) μήνες, ενώ της μειωμένης, στους δώδεκα (12) και έξι (6) μήνες. Σύμφωνα όμως με την παρ. 2 του άρθρου αυτού, προβλέπεται ότι με απόφαση του υπουργού Εθνικής Άμυνας είναι δυνατή η απόλυση οπλιτών πριν τη συμπλήρωση του προαναφερόμενου χρόνου πλήρους ή μειωμένης θητείας. Ήδη, άλλωστε, με την ΥΑ Φ. 420/143/62321/Σ.460 της 17ης Οκτ. 2001 είχε καθοριστεί η διάρκεια της πλήρους θητείας, για τους καταταγέντες εντός του έτους 2001 σε δεκαέξι (16) μήνες για το Στρατό Ξηράς (Σ.Ξ.), σε δεκαεννέα (19) μήνες για το Πολεμικό Ναυτικό (Π.Ν.) και σε δεκαοκτώ (18) μήνες για την Πολεμική Αεροπορία (Π.Α.), για τους κατατασσόμενους εντός του έτους 2002 σε δεκατέσσερις (14) μήνες για το Σ.Ξ., σε δεκαεπτά (17) μήνες για το Π.Ν. και σε δεκαέξι (16) μήνες για την Π.Α., και για τους κατατασσόμενους από το έτος 2003 και μετέπειτα, σε δώδεκα (12) μήνες για το Σ.Ξ., σε δεκαπέντε (15) μήνες για το Π.Ν. και σε δεκατέσσερις (14) μήνες για την Π.Α., ενώ στη συνέχεια, με την ΥΑ Φ. 420/107/5661/Σ.434 της 15ης Δεκ. 2003, ορίστηκε ότι και οι υπόχρεοι πλήρους θητείας που κατατάσσονται από το έτος 2004 και μετέπειτα στο Π.Ν. και στην Π.Α., απολύονται από το στράτευμα μετά τη συμπλήρωση πραγματικής στρατιωτικής υπηρεσίας δώδεκα (12) μηνών. Με την τελευταία υπουργική απόφαση, καταργήθηκαν και οι προηγούμενες ρυθμίσεις, οι σχετικές με τον προσδιορισμό της χρονικής διάρκειας της στρατιωτικής υποχρέωσης των κατατασσόμενων στους παραπάνω κλάδους των ενόπλων δυνάμεων (ναυτικό & αεροπορία). Η

Υπουργού Εθνικής Άμυνας, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 1 Ν 3421/2005, είναι δυνατόν, μετά από απόφαση του Κυβερνητικού Συμβουλίου Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥΣΕΑ), να καλούνται ονομαστικά για κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις άτομα ανεξάρτητα από τη στρατολογική τους κατάσταση και την κατηγορία της σωματικής τους ικανότητας, ακόμη και αν έχουν υπερβεί το 45ο έτος της ηλικίας τους· αυτό όμως μπορεί να συμβεί μόνο για την κάλυψη των αναγκών των Ενόπλων Δυνάμεων σε περίοδο επιστράτευσης, πολέμου ή σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης σε περίοδο ειρήνης. Παρόμοια ήταν η ρύθμιση του άρθρου 1 παρ. 2 ΠΔ 292/2003, όμως σήμερα, για πρώτη φορά, ορίζεται ρητά ότι η διάρκεια της στρατιωτικής αυτής υποχρέωσης θα πρέπει να καθορίζεται στη σχετική απόφαση του ΚΥΣΕΑ.

Στο άρθρο 2 [Γενικές έννοιες και ορισμοί], επαναπροσδιορίζονται οι έννοιες των στρατολογικών όρων και δίνεται η έννοια των λοιπών όρων που αναφέρονται στις επί μέρους διατάξεις του νόμου. Διευκρινίζονται οι έννοιες των όρων στρατεύσιμοι,¹⁰ οπλίτες,¹¹ πρότακτοι και εθελοντές οπλίτες,¹² έφεδροι οπλίτες¹³ κ.λπ., ενώ στο άρθρο 3 παρ. 1 [Ηλικία], ορίζεται ότι για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου, η ηλικία του υπόχρεου σε στράτευση, αποδεικνύεται αποκλειστικά από τη σχετική καταχώριση στο μητρώο αρρένων του δήμου ή της κοινότητας όπου αυτός είναι εγγεγραμμένος. Η ηλικία προκύπτει από το έτος γέννησης όπως αυτό είναι καταγεγραμμένο στο αντίστοιχο μητρώο αρρένων, προβλέπεται όμως διαδικασία διόρθωσης του έτους γέννησης, εάν αποδεικνύεται σφάλμα στη σχετική εγγραφή (άρθρο 3 παρ. 2). Επί των αιτημάτων διόρθωσης ηλικίας αποφαίνεται ο οικείος νομάρχης, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου στρατολογικού γραφείου, δεν επιτρέπεται όμως διόρθωση ηλικίας ατόμων τα οποία τελούν σε ανυποταξία ή λιποταξία (άρθρο 3 παρ. 4 & 5). Σύμφωνα τέλος, με το άρθρο 4 [Έκταση εφαρμογής διατάξεων], οριοθετείται η έκταση εφαρμογής των διατάξεων του νόμου και επεκτείνεται η εφαρμογή τους και στους επίκουρους αξιωματικούς, τους επαγγελματίες οπλίτες, καθώς και στους οπλίτες βραχείας ανακατάταξης.

περαιτέρω μείωση της πλήρους θητείας κάτω από τους 12 μήνες, κρίνεται σήμερα ακόμη προβληματική. Πάντως, είχε εκφραστεί βούληση της (προηγούμενης) πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας για θητεία 11 μηνών εντός του 2006 (βλ. σχετ., άρθρο Α. Κούτρα, "Μέσα του 2006 νέα μείωση της θητείας", εφημ. Ελεύθερος Τύπος, 20.12.2005, σελ. 16), η οποία θα μπορούσε ενδεχομένως να καταστεί εφικτή με την ολοκλήρωση της πρόσληψης ικανοποιητικού αριθμού επαγγελματιών οπλιτών (ΕΠ.ΟΠ.) στο στράτευμα, χωρίς αυτό να αποτελεί βέβαια τη μοναδική προϋπόθεση.

¹⁰ Στρατεύσιμοι ονομάζονται οι υπόχρεοι σε στράτευση, οι οποίοι βρίσκονται νόμιμα έξω από τις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων, χωρίς να έχουν εκπληρώσει τη στρατεύσιμη στρατιωτική τους υποχρέωση.

¹¹ Οπλίτες ονομάζονται, για την εφαρμογή του Ν 3421/2005, όσοι έχουν καταταγεί και ήδη υπηρετούν στις Ένοπλες Δυνάμεις για εκπλήρωση στρατεύσιμης και τυχόν πρόσθετης στρατιωτικής υποχρέωσης. Άλλη είναι η έννοια του όρου οπλίτης, όπως αυτή δίδεται στη διάταξη του άρθρου 5 παρ. 1 γ' ΣΠΚ [Έννοια των όρων του Κώδικα], σύμφωνα με την οποία: «Οπλίτες είναι οι υπαξιωματικοί, οι λιμενοφύλακες, οι στρατιώτες, οι ναύτες, οι σμηνίτες και οι μαθητές των στρατιωτικών σχολών». Για περισσότερα, βλ. Γιαρένη Ε., Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας, Θεωρία – Εφαρμογή, ο.π., σελ. 91 επ.

¹² Πρότακτοι οπλίτες θεωρούνται οι στρατεύσιμοι που κατατάσσονται στις Ένοπλες Δυνάμεις πριν από την πρόσκληση της κλάσης τους, ενώ εθελοντές οπλίτες καλούνται όσοι κατατάσσονται εθελοντικά στις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων, σύμφωνα με τις ειδικές γι' αυτούς διατάξεις.

¹³ Οι έννοιες των εφέδρων δίδεται με μία ταυτολογία, καθώς ορίζεται ότι έφεδροι καλούνται όσοι μετά την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεών τους γράφονται στην εφεδρεία των Ενόπλων Δυνάμεων.

B. Κατηγορίες και διάρκεια της στρατιωτικής υποχρέωσης

Στο Κεφάλαιο Β΄ [Διάκριση – Διάρκεια Στρατιωτικών Υποχρεώσεων], καθορίζονται τα είδη της στρατιωτικής υποχρέωσης (άρθρο 5), η οποία μπορεί να είναι στρατεύσιμη, εφεδρική ή πρόσθετη¹⁴ και περαιτέρω, η διάκριση της στρατεύσιμης υποχρέωσης σε πλήρη και μειωμένη. Προβλέπεται ακόμη ότι όσοι αρνούνται να εκπληρώσουν τη στρατιωτική τους υποχρέωση λόγω των θρησκευτικών ή ιδεολογικών τους πεποιθήσεων (αντιρρησίες συνείδησης), υποχρεούνται σε εκτέλεση άοπλης στρατιωτικής υποχρέωσης ή εναλλακτικής (κοινωνικής) υπηρεσίας.¹⁵ Στη συνέχεια, στο άρθρο 6, καθορίζεται η διάρκεια της στρατεύσιμης στρατιωτικής υποχρέωσης (θητεία), η οποία είναι 24μηνια (η πλήρης θητεία) και 9μηνια ή 6μηνια (η μειωμένη). Σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου αυτού, προβλέπεται ότι με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, είναι δυνατή η απόλυση οπλιτών και πριν από τη συμπλήρωση του προαναφερόμενου κατά περίπτωση χρόνου, όχι όμως πριν την συμπλήρωση του ενός τετάρτου της πλήρους, του ενός τρίτου της 9μηνιας και του μισού της 6μηνιας θητείας, τουλάχιστον.¹⁶ Η διάρκεια της εφεδρικής υποχρέωσης προβλέπεται ότι θα καθορίζεται, αναλόγως των υπηρεσιακών αναγκών των Ενόπλων Δυνάμεων της Χώρας, με σχετική απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α. και δεν δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ενώ η διάρκεια της πρόσθετης στρατιωτικής υποχρέωσης προβλέπεται ότι δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι μήνες για κάθε στρατολογική παράβαση ή μη τήρηση υποχρέωσης που καθορίζεται από τις διατάξεις του στρατολογικού νόμου ή των προεδρικών διαταγμάτων ή υπουργικών αποφάσεων που εκδίδονται σε εκτέλεσή του.

Οι κατηγορίες οπλιτών οι οποίοι δικαιούνται να υπηρετήσουν μειωμένη στρατεύσιμη στρατιωτική υποχρέωση (θητεία) καθορίζονται επακριβώς στο άρθρο 7,¹⁷ ενώ στο άρθρο 8 προσδιορίζονται αναλυτικά τόσο η διαδικασία όσο και τα δικαιολογητικά τα οποία είναι απαραίτητα για την υπαγωγή στους υπόχρεους μειωμένης θητείας. Εδώ, για πρώτη φορά, προσδιορίζεται η

¹⁴ Πρόσθετη στρατιωτική υποχρέωση επιβάλλεται για παράβαση ή μη τήρηση των υποχρεώσεων που καθορίζονται από τις διατάξεις του Ν 3421/2005 ή των προεδρικών διαταγμάτων και των υπουργικών αποφάσεων που εκδίδονται σε εκτέλεσή του.

¹⁵ Τα σχετικά με τις υποχρεώσεις των αντιρρησιών συνείδησης προβλέπονται στο Κεφάλαιο Ι΄ [Άοπλη Στρατιωτική Υποχρέωση - Εναλλακτική Υπηρεσία των Αντιρρησιών Συνείδησης], άρθρα 59-65 του Ν 3421/2005, για τα οποία βλ. περισσότερα παρακάτω.

¹⁶ Απαιτείται δηλαδή η εκπλήρωση έξι μηνών πραγματικής στρατιωτικής υποχρέωσης τουλάχιστον, για όσους έχουν υποχρέωση πλήρους θητείας και τριών μηνών τουλάχιστον, για εκείνους που έχουν υποχρέωση μειωμένης θητείας, είτε πρόκειται για στρατιωτική υποχρέωση 9μηνιας, είτε για στρατιωτική υποχρέωση 6μηνιας διάρκειας.

¹⁷ Ορίζεται π.χ. ότι, εφόσον το επιθυμούν, μεταφέρονται στους υπόχρεους 6μηνιας στρατεύσιμης στρατιωτικής υποχρέωσης, μεταξύ άλλων, ο πατέρας δύο ζώντων τέκνων, ο μόνος ή μεγαλύτερος γιος του οποίου οι γονείς έχουν πεθάνει ή είναι ανίκανοι για κάθε εργασία, όσοι έχουν σύζυγο ανίκανη για εργασία, οι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού κ.ά., ενώ στους υπόχρεους 9μηνιας θητείας μεταφέρονται, εφόσον το επιθυμούν, ο μόνος ή μεγαλύτερος αδελφός από τρία ζώντα αδέρφια, ο πατέρας ενός ζώντος τέκνου, ή ο μόνος ή μεγαλύτερος γιος θανόντος γονέα ή άγαμης μητέρας.

έννοια του τέκνου άγαμης μητέρας.¹⁸ Θα πρέπει στο σημείο αυτό να σημειωθεί ότι οι σχετικές με την υπαγωγή στους υπόχρεους μειωμένης θητείας διατάξεις, δεν εφαρμόζονται στους έφεδρους αξιωματικούς, στους δόκιμους έφεδρους αξιωματικούς και στους επίκουρους αξιωματικούς.

Το σύστημα της μειωμένης θητείας γίνεται φανερό ότι τέθηκε σε ρεαλιστικότερη βάση, διαπνεόμενο από την αρχή της προστασίας της οικογένειας κι από αίσθημα κοινωνικής ευαισθησίας και δικαιοσύνης. Αναφέρθηκε παραπάνω ότι η στρατιωτική υποχρέωση αποτελεί εκπλήρωση του χρέους εθνικής αλληλεγγύης, την οποία το κράτος μπορεί, σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 4 Σ, να αξιώνει από όλους τους Έλληνες πολίτες, και καθιερώνεται στο άρθρο 4 παρ. 6 Σ, στο οποίο εισάγεται η στρατολογική ισότητα, ως ειδικότερη εκδήλωση της γενικής αρχής της ισότητας του άρθρου 4 παρ. 1 Σ. Συνακόλουθα, οι όποιες παρεκκλίσεις ή διαφοροποιήσεις του τρόπου εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας επιτρέπονται μόνο για σοβαρούς λόγους δημόσιου συμφέροντος, οι οποίοι ρητά θα πρέπει να καθορίζονται στο νόμο επί τη βάσει γενικών και αντικειμενικών κριτηρίων.¹⁹ Με γνώμονα την αρχή αυτή, ο νέος στρατολογικός νόμος προσδιορίζει με σαφήνεια όχι μόνο τα σχετικά με τη μειωμένη θητεία κριτήρια, αλλά και τα σχετικά με τις απαλλαγές και τις αναβολές από τη στράτευση, που ακολουθούν.

Γ. Προεργασίες στράτευσης, απαλλαγές και αναβολές στράτευσης

Στο Κεφάλαιο Γ΄ [Καταγραφή Αρρένων – Προεργασίες Στράτευσης – Κατανομή στους Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων], ρυθμίζονται θέματα που αφορούν στην καταγραφή και παρακολούθηση των υπόχρεων σε στράτευση (άρθρο 9), στη συμπλήρωση και κατάθεση από αυτούς Δελτίου Απογραφής και σχετικών δικαιολογητικών απογραφής (άρθρο 10), στην πριν από την πρόσκληση για κατάταξη κρίση της ικανότητας για στράτευση, για εκείνους που κατά την κατάθεση του Δελτίου Απογραφής επικαλούνται προβλήματα υγείας, προσκομίζοντας σχετικά ιατρικά δικαιολογητικά (άρθρο 11) και στην κατανομή τους στους τρεις Κλάδους των Ενόπλων Δυνάμεων (άρθρο 12). Στο Κεφάλαιο Δ΄ [Απαλλαγή από την Υποχρέωση Στράτευσης – Αναβολή Κατάταξης στις Ένοπλες Δυνάμεις], καθορίζονται τα σχετικά με τη χορήγηση απαλλαγών από τη στράτευση (άρθρο 13)²⁰ και αναβολών στράτευσης

¹⁸ Ο μόνος ή μεγαλύτερος γιος άγαμης μητέρας έχει υποχρέωση μειωμένης θητείας 9μηνης διάρκειας, σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 1 β΄ (4) Ν 3421/2005. Ως τέκνα άγαμης μητέρας θεωρούνται, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 8 β΄ Ν 3421/2005, όσα γεννήθηκαν από μητέρα η οποία δεν έχει συνάψει γάμο και εξακολουθεί να είναι άγαμη· ομοίως, όσα τέκνα γεννήθηκαν εκτός γάμου από διαζευγμένη μητέρα, η οποία εξακολουθεί να τελεί σε διάζευξη.

¹⁹ Βλ. ΟλΣτΕ 1616/1977, ΤοΣ 1977, σελ. 452, ΟλΣτΕ 1973/1996, ΤοΣ 1996, σελ. 1026. Για το θέμα της ισότητας στη στρατιωτική υποχρέωση βλ. περισσότερα σε *Δαγτόγλου Π.*, Ατομικά Δικαιώματα Β΄, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1991, σελ. 1103 επ., *Χρυσόγονου Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 2η εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2002, σελ. 149-150. Σε κάθε περίπτωση οι διατάξεις που χορηγούν στρατολογικό ευεργέτημα κατά παρέκκλιση του άρθρου 4 παρ. 6 Σ, θα πρέπει να ερμηνεύονται στενά. Βλ. ΣτΕ Τμ. Δ΄ 4474/1995, περίληψη σε ΕλλΔνη 1996, σελ. 946.

²⁰ Μεταξύ εκείνων που απαλλάσσονται από την υποχρέωση στράτευσης σύμφωνα με το άρθρο 13 Ν 3421/2005, είναι όσοι κρίνονται ακατάλληλοι για στράτευση για λόγους υγείας, από τις αρμόδιες υγειονομικές επιτροπές ή συμβούλια των Ενόπλων Δυνάμεων, όσοι καταδικάζονται αμετάκλητα από ποινικό δικαστήριο σε ποινή κάθειρξης ή σε ποινή που για τους στρατιωτικούς συνεπάγεται καθαίρεση και το έγκλημα δεν έχει αμνηστευθεί ή δεν έχει επακολουθήσει χάρη ή παραγραφή της

(άρθρο 14) για λόγους υγείας. Για πρώτη φορά καθορίζεται η δυνατότητα απαλλαγής από τη στράτευση κατηγοριών στρατευσίμων που μέχρι σήμερα είχαν υποχρέωση 3μηνης θητείας (ο μόνος ή μεγαλύτερος γιος γονέων που έχουν πεθάνει, ο οποίος έχει ένα τουλάχιστον άγαμο και ανήλικο ή άγαμο και ανίκανο για εργασία αδελφό ή αδελφή, ο χήρος πατέρας ενός τουλάχιστον ζώντος ανήλικου ή ανίκανου για κάθε εργασία άγαμου τέκνου, ή ο πατέρας ενός τουλάχιστον ζώντος ανήλικου ή ανίκανου για κάθε εργασία άγαμου τέκνου ο οποίος έχει σύζυγο ανίκανη για κάθε εργασία) και προσδιορίζεται η διαδικασία και ο χρόνος της αυτεπάγγελτης παραπομπής για επανεξέταση της σωματικής ικανότητας ορισμένων ή όλων των απαλλαγέντων από τη στράτευση. Η αναβολή από τη στράτευση για λόγους υγείας δεν μπορεί να υπερβεί συνολικά τα δύο έτη (άρθρο 14), ενώ τα σχετικά με την αναβολή όσων νοσηλεύονται κατά το χρόνο που υποχρεούνται σε κατάταξη ρυθμίζονται στο άρθρο 15 και τα σχετικά με την αναβολή εκείνων που κρατούνται σε φυλακές ή από οποιαδήποτε αρμόδια αρχή, στο εσωτερικό ή το εξωτερικό, ρυθμίζονται στο άρθρο 16 του Ν 3421/2005.

Στο άρθρο 17 [Αναβολή κατάταξης λόγω θεραπευτικής αγωγής σε κέντρα θεραπείας εξαρτημένων από ναρκωτικές ουσίες, του εσωτερικού ή του εξωτερικού] ορίζεται ότι σε όσους ακολουθούν θεραπευτική αγωγή σε κέντρο θεραπείας εξαρτημένων ατόμων (ΚΕ.Θ.Ε.Α) του εσωτερικού ή σε αντίστοιχα ιδρύματα του εξωτερικού, χορηγείται αναβολή κατάταξης στις Ένοπλες Δυνάμεις, η οποία διαρκεί μέχρι την 31η Δεκεμβρίου του έτους που προκύπτει όταν στην ημερομηνία έναρξης της θεραπευτικής αγωγής προστεθούν τρία χρόνια. Τα απαιτούμενα δικαιολογητικά αναφέρονται στην παρ. 2 του άρθρου 17²¹ και πρέπει να υποβληθούν με σχετική αίτησή τους, από τους ενδιαφερόμενους ή τους νόμιμους αντιπροσώπους τους, στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο μέσα στις προβλεπόμενες στην παρ. 5 του άρθρου αυτού προθεσμίες. Στα άρθρα 18 έως και 24 περαιτέρω, ρυθμίζονται τα λοιπά θέματα χορήγησης αναβολών,²² ενώ στο άρθρο 25 ρυθμίζονται τα σχετικά με τη χορήγηση αναβολής κατάταξης στους μόνιμους κάτοικους εξωτερικού και επαναπροσδιορίζεται η παραπάνω έννοια, καθώς καθορίζονται οι προϋποθέσεις που θα πρέπει να πληρούνται διαζευκτικά, για τον

ποινήs με άρση των συνεπειών της καταδίκης, ο πατέρας τριών ή περισσότερων ζώντων τέκνων εφόσον το επιθυμεί, ή ο χήρος πατέρας ενός τουλάχιστον ζώντος ανήλικου ή ανίκανου για κάθε εργασία άγαμου τέκνου, εφόσον επιθυμεί. Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι καταργείται πλέον η δυνατότητα απαλλαγής από την υποχρέωση στράτευσης των θρησκευτικών λειτουργών, μοναχών ή δόκιμων μοναχών γνωστήs θρησκείας, πλην των αλλοδαπών που μονάζουν στην περιοχή του Αγίου Όρους, οι οποίοι αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια με την πρόσληψή τους, σύμφωνα με το άρθρο 105 παρ. 1 Σ (άρθρο 13 παρ. 6, σε συνδυασμό με 13 παρ. 1 ζ' Ν 3421/2005).

²¹ Για τη χορήγηση της αναβολής αυτήs απαιτούνται αίτηση του ενδιαφερόμενου και πιστοποίηση ή βεβαίωση του κέντρου θεραπείας εξαρτημένων ατόμων, στο οποίο έχουν ενταχθεί για θεραπευτική αγωγή, απ' την οποία απαραίτητα θα πρέπει να προκύπτουν α) η πλήρης ταυτότητα του κέντρου θεραπείας, β) τα πλήρη ληξιαρχικά στοιχεία των ενδιαφερομένων και γ) η ημερομηνία έναρξης της θεραπευτικής αγωγής.

²² Στους εγγεγραμμένους σε ανώτερες και ανώτατες σχολές και τους εγγεγραμμένους για λήψη μεταπτυχιακού διπλώματος μέχρι το εικοστό όγδοο έτος της ηλικίας τους, στους κατόχους διδακτορικού διπλώματος οι οποίοι διατρέπουν σε επιστημονικές έρευνες στο εξωτερικό, στους κατόχους ναυτικού φυλλαδίου που επιθυμούν την απόκτηση του απαιτούμενου χρόνου θαλάσσιας υπηρεσίας για λήψη διπλώματος του Εμπορικού Ναυτικού, στους στρατευσίμους οι οποίοι είναι ναυτολογημένοι, ή σε αυτούs οι οποίοι έχουν αδελφό που υπηρετεί, καθώς και σε άτομα που είναι πατέρες δύο ζώντων τέκνων κ.λπ.

χαρακτηρισμού κάποιου ως *μόνιμου κατοίκου εξωτερικού*.²³ Στα άρθρα 26, 27 και 28, ρυθμίζεται, αντίστοιχα, η δυνατότητα αναβολής όσων εκτός της ελληνικής έχουν και ξένη υπηκοότητα και υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις του ξένου αυτού κράτους, όσων αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση και τα σχετικά με την αναβολή κατάταξης των στρατευσίμων που θέτουν υποψηφιότητα για την εκλογή τους σε βουλευτικές εκλογές ή σε εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης (δημοτικές ή νομαρχιακές).

Στο άρθρο 29 Ν 3421/2005 για πρώτη φορά προβλέπεται για κοινωνικούς λόγους η δυνατότητα χορήγησης αναβολής κατάταξης στους στρατευσίμους για μία Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών (ΕΣΣΟ). Συγκεκριμένα, ορίζεται ότι όσοι κατά την ημερομηνία κατάταξης της κλάσης ή της κατηγορίας τους έχουν οικογενειακούς, προσωπικούς ή οικονομικούς λόγους, για την αντιμετώπιση των οποίων απαιτείται η αυτοπρόσωπη παρουσία τους ή έχουν υποχρεώσεις τις οποίες πρέπει να εκπληρώσουν στο άμεσο μέλλον, μπορούν με αίτησή τους στο στρατολογικό γραφείο που τους παρακολουθεί, η οποία θα πρέπει να συνοδεύεται από σχετικά δικαιολογητικά έγγραφα, να ζητήσουν την αναβολή της κατάταξής τους για την επόμενη Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών (ΕΣΣΟ), πράγμα που ορίζεται ότι μπορεί να συμβεί μία και μόνη φορά. Η συνδρομή ή όχι των κοινωνικών αυτών (οικογενειακών, προσωπικών, οικονομικών) λόγων εξετάζεται και αποφασίζεται από τα στρατολογικά γραφεία που παρακολουθούν στρατολογικά τους ενδιαφερόμενους, γεγονός που μπορεί ενδεχομένως να οδηγήσει σε προβλήματα (καθώς καταλείπει έτσι στα διοικητικά αυτά όργανα ένα ευρύ πεδίο διακριτικής ευχέρειας), εάν δεν ασκείται σε κάθε περίπτωση σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας.²⁴ Θα πρέπει τέλος εδώ να παρατηρηθεί, ότι σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 30 Ν 3421/2005, εξουσιοδοτείται ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας να ρυθμίσει με αποφάσεις του κάθε αναγκαία λεπτομέρεια που αφορά στις αναβολές κατάταξης ή στις απαλλαγές των στρατευσίμων. Μπορεί ακόμη με απόφαση του υπουργού, η οποία δεν δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, να αναστέλλεται η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 18 έως και 29 και να διακόπτονται οι αναβολές

²³ Ως μόνιμος κάτοικος εξωτερικού θεωρείται όποιος, διαζευκτικά, α) έχει κύρια και μόνιμη εγκατάσταση στο εξωτερικό, σε μία ή περισσότερες χώρες, για 12 συνεχόμενα χρόνια ή β) ασκεί βιοποριστικό επάγγελμα και έχει κατοικία στο εξωτερικό για 7 συνεχόμενα χρόνια (άρθρο 25 παρ. 1). Μέχρι σήμερα, μόνιμος κάτοικος εξωτερικού χαρακτηριζόταν μόνον όποιος είχε γεννηθεί ή κατοικούσε στο εξωτερικό μέχρι το 11ο έτος της ηλικίας του, ουσιαστικά δηλαδή η προγενέστερη ρύθμιση αφορούσε αποκλειστικά τα παιδιά των μεταναστών, απηχώντας την πραγματικότητα περασμένων δεκαετιών. Η απώλεια της ιδιότητας του μόνιμου κατοίκου εξωτερικού επέρχεται είτε με την απέλαση στην Ελλάδα, είτε με την υπέρβαση έξι μηνών παραμονής στην Ελλάδα, εντός του ίδιου ημερολογιακού έτους (άρθρο 25 παρ. 2 β'). Είναι χρήσιμο να διευκρινιστεί ότι ο παραπάνω ορισμός ισχύει αποκλειστικά για την εφαρμογή του στρατολογικού νόμου, καθώς ο ορισμός αυτός έχει διαφορετικό εύρος περιεχομένου, συγκεκριμένο και περιοριστικό, σε σχέση με το περιεχόμενο της έννοιας του μόνιμου κάτοικου εξωτερικού σε άλλα νομοθέτηματα (π.χ. ΠΔ 417/1993 «Κώδικας διαταγμάτων για την αποδημία, τη μετανάστευση και τα διαβατήρια», Ν 2238/1994 «Κύρωση του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος»). Για τη ρύθμιση θεμάτων μόνιμων κατοίκων εξωτερικού εκδόθηκε και η ΑΥΕξωτΕθνΑμ Φ. 429.1/8/150107/10.1.2006 «Ρύθμιση στρατολογικών θεμάτων μόνιμων κατοίκων εξωτερικού» (ΦΕΚ Β' 61/24.1.2006).

²⁴ Σχετικά με την αρχή της νομιμότητας βλ. *Σπηλιωτόπουλου Επ.*, Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, 11η εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 2005, σελ. 161.

που ήδη έχουν χορηγηθεί σύμφωνα με τις ρυθμίσεις των άρθρων αυτών, σε περίοδο γενικής επιστράτευσης ή πολέμου.²⁵

Δ. Διαδικασία στράτευσης, εξέταση και επανεξέταση σωματικής ικανότητας, κατάταξη προτάκτων και εθελοντών

Στο Κεφάλαιο Ε΄ [Πρόσκληση - Κατάταξη - Υγειονομική Εξέταση και Επανεξέταση Στρατευσίμων και Οπλιτών] ρυθμίζονται τα σχετικά με τη διαδικασία των προσκλήσεων για κατάταξη, την υποχρέωση κατάταξης των στρατευσίμων και τα σχετικά με την υγειονομική εξέτασή τους. Οι στρατεύσιμοι καλούνται για κατάταξη με διαταγή του Υπουργού Εθνικής Άμυνας που εκδίδεται μετά από σχετική εισήγηση του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου του οικείου κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων, η οποία κοινοποιείται στις αρμόδιες αρχές, χωρίς να απαιτείται η δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, σύμφωνα με το άρθρο 31 παρ. 1 Ν 3421/2005. Ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων, η πρόσκληση μπορεί να είναι ονομαστική ή γενική, να αφορά σε ολόκληρη κλάση ή να είναι τμηματική, κατά νομούς, δήμους ή κοινότητες, περιφέρειες ή κατηγορίες. Οι καλούμενοι για κατάταξη υποχρεούνται να παρουσιάζονται, προκειμένου να καταταχθούν, κατά την προσδιορισμένη στην πρόσκληση ημερομηνία ή προθεσμία κατάταξης στις μονάδες που καθορίζονται από την πρόσκληση.²⁶ Στο άρθρο 32 στη συνέχεια, ορίζονται τα σχετικά με την υγειονομική εξέταση ή επανεξέταση των στρατευσίμων και των οπλιτών, στα άρθρα 33 και 34 καθορίζονται οι αρμοδιότητες και ο τρόπος λειτουργίας των Ειδικών Στρατολογικών Συμβουλίων και των Επιτροπών Απαλλαγών, αντίστοιχα, ενώ στα άρθρα 35 και 36 καθορίζεται η διαδικασία επανεξέτασης της σωματικής ικανότητας των στρατευσίμων και των οπλιτών. Στο άρθρο 37 ρυθμίζεται η διαδικασία, η σύνθεση και ο τρόπος λειτουργίας των υγειονομικών οργάνων και συμβουλίων που συγκροτούνται για όσους καλούνται για κατάταξη και αδυνατούν για λόγους υγείας να μετακινηθούν στις μονάδες κατάταξης.

Στο άρθρο 38 [Κατάταξη Προτάκτων στις Ένοπλες Δυνάμεις], ορίζεται ότι με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, η οποία εκδίδεται ύστερα από απόφαση του Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α και δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να επιτρέπεται η κατάταξη στις ένοπλες δυνάμεις ως

²⁵ Η *πολεμική περίοδος* προϋποθέτει κήρυξη πολέμου και εμπλοκή του Ελληνικού Κράτους σε γενικευμένη σύρραξη. Πόλεμος υπάρχει όταν συντρέχουν δηλ. και οι πραγματικές και οι τυπικές προϋποθέσεις του. Θα πρέπει συνεπώς, αφενός να έχει κηρυχθεί, κατά το άρθρο 36 παρ. 1 του Συντάγματος, από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας με προσυπογραφή του αρμοδίου Υπουργού, αλλά και να συντρέχουν πραγματικές πολεμικές συνθήκες. Ως *γενική επιστράτευση*, η οποία εξομοιώνεται με την πολεμική περίοδο, νοείται η κατάσταση έκτακτης και γενικευμένης κινητοποίησης των ένοπλων δυνάμεων της χώρας. Για περισσότερα, βλ. ερμηνευτικά σχόλια υπό το άρθρο 6 ΣΠΚ στο *Γιαρένη Ε.*, Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας, Θεωρία – Εφαρμογή, ο.π., σελ. 102 επ.

²⁶ Στο άρθρο 31 παρ. 4 Ν 3421/2005 ορίζεται ότι οι καλούμενοι για κατάταξη υποχρεούνται να παρουσιάζονται, προκειμένου να καταταχθούν, κατά την προσδιορισμένη στην πρόσκληση ημερομηνία ή προθεσμία στις μονάδες που καθορίζονται από την πρόσκληση, όμως εάν για λόγους αντικειμενικής αδυναμίας δεν κατατάσσονται, οφείλουν να παρουσιάζονται με την επίδειξη του σημειώματος κατάταξης σε οποιαδήποτε στρατιωτική ή αστυνομική αρχή για να δηλώσουν τους λόγους αδυναμίας κατάταξης. Στην περίπτωση αυτή εφόσον παρουσιαστούν στη συνέχεια στις μονάδες κατάταξης τους εντός προθεσμίας δύο ημερών από την καθοριζόμενη ημερομηνία κατάταξης, θεωρούνται ως εμπροθέσμως καταταγέντες, εφόσον έχει διαπιστωθεί πράγματι από τις προαναφερόμενες αρχές ο λόγος αδυναμίας τον οποίον επικαλέστηκαν.

προτάκτων,²⁷ για εκπλήρωση των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων, όσων έχουν ενηλικιωθεί και δεν έχουν κληθεί για κατάταξη. Στο άρθρο 39 [Εθελοντική κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις], καθιερώνεται η εθελοντική κατάταξη, σε περίοδο γενικής επιστράτευσης ή πολέμου, ατόμων που δεν έχουν κληθεί για κατάταξη, καθώς και ομογενών οι οποίοι έχουν ενηλικιωθεί και δεν έχουν υπερβεί το προς στράτευση όριο (τεσσαρακοστό πέμπτο έτος) της ηλικίας. Απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάταξη προτάκτων και εθελοντών στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, θεωρείται για πρώτη φορά η *ενηλικίωσή τους*, όπως άλλωστε συμβαίνει και για όσους καλούνται για αρχική κατάταξη, σε εναρμόνιση με το κοινοτικό δίκαιο και τις διεθνείς συμβάσεις που έχει κυρώσει η χώρα μας.²⁸ Το κριτήριο της ενηλικίωσης ήταν απαραίτητο να εισαχθεί σύμφωνα με τη δέσμευση της χώρας μας να αυξήσει το ελάχιστο όριο ηλικίας που ορίζεται στο άρθρο 38 παρ. 3 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, για την εθελοντική κατάταξη προσώπων στις Ένοπλες Δυνάμεις, υιοθετώντας έτσι μία από τις βασικές αρχές της Σύμβασης, την ανάγκη δηλ. *ειδικής προστασίας* προσώπων ηλικίας κάτω των 18 ετών.

Ε. Εκπλήρωση στρατιωτικών υποχρεώσεων, άρση και εξαγορά της πρόσθετης στρατιωτικής υποχρέωσης, απόλυση από τις ένοπλες δυνάμεις

Στο Κεφάλαιο ΣΤ' [Εκπλήρωση των Στρατιωτικών Υποχρεώσεων] ορίζονται ειδικότερα θέματα σχετικά με τον τρόπο εκπλήρωσης των στρατιωτικών υποχρεώσεων των οπλιτών. Στο άρθρο 40 παρ. 1, καθορίζεται ότι η στρατιωτική υποχρέωση εκπληρώνεται σε μονάδες και υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και προβλέπεται ότι με έκδοση σχετικού προεδρικού διατάγματος θα καθορίζονται οι προϋποθέσεις για τη διάθεση οπλιτών πτυχιούχων ιατρικής, φαρμακευτικής, ή κτηνιατρικής σε περιφερειακά ιατρεία, κέντρα υγείας ή αγροτικά κτηνιατρεία, αντίστοιχα, ενώ στην παρ. 2 του αυτού άρθρου ορίζεται ότι η πρόσθετη στρατιωτική υποχρέωση μπορεί να εξαγοραστεί ή να αρθεί, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 43 του ίδιου νόμου.²⁹ Στη διάταξη του άρθρου 41 προσδιορίζονται τα είδη και η χρονική διάρκεια των αδειών που χορηγούνται σε όσους υπηρετούν τη θητεία τους,³⁰

²⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 Ν 3421/2005, *πρότακτοι οπλίτες* καλούνται όσοι κατατάσσονται στις τάξεις των ενόπλων δυνάμεων για την εκπλήρωση της στρατεύσιμης στρατιωτικής τους υπηρεσίας, πριν από την πρόσκληση της κλάσης τους.

²⁸ Βλ. *σχετ.*, το Ν 3080/2002 (ΦΕΚ Α' 312/10.12.2002) «Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σε σχέση με την ανάμιξη παιδιών σε ένοπλη σύρραξη». Το πρωτόκολλο αυτό υιοθετήθηκε από τη Γ.Σ. του Οργανισμού Η.Ε. στις 25.5.2000, υπογράφηκε από τη χώρα μας στις 7.9.2000 και κυρώθηκε τελικά το 2002 με τον προαναφερόμενο Ν 3080/2002.

²⁹ Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι για την ειδικότερη ρύθμιση θεμάτων εξαγοράς στρατιωτικών υποχρεώσεων έχουν ήδη εκδοθεί οι αποφάσεις ΑΥφΟικΟικΕθνΑμ Φ. 420/82/81981/Σ.303/22.12.2005 «Ρύθμιση ορισμένων στρατολογικών θεμάτων στρατευσίμων οπλιτών και ανυποτάκτων» και ΑΥφΟικΟικΕθνΑμ Φ. 420/80/81979/Σ.301/22.12.2005 «Καθορισμός του χρηματικού ποσού εξαγοράς των πρόσθετων στρατιωτικών υποχρεώσεων» (ΦΕΚ Β' 1854/29.12.2005).

³⁰ Για όσους εκπληρώνουν τη στρατεύσιμη στρατιωτική υποχρέωσή τους προβλέπεται η χορήγηση των παρακάτω αδειών: α. *Κανονική*, διάρκειας μέχρι τριάντα (30) ημερών β. *Τιμητική* (για διακεκριμένες πράξεις κατά τη διάρκεια εκπλήρωσης της στρατιωτικής υπηρεσίας), διάρκειας μέχρι δέκα (10) ημερών γ. *Αναρρωτική*, χωρίς προβλεπόμενο χρονικό όριο, δ. *Αγροτική* ή *φοιτητική* ή για *αντιμετώπιση θεομηνίας*, διάρκειας μέχρι είκοσι (20) ημερών ε. *Προσωπική*, για αντιμετώπιση σημαντικών προσωπικών ή οικογενειακών προβλημάτων, χωρίς καθορισμό διάρκειας, στ. *Επικίνδυνης*

ενώ στο άρθρο 42 καθορίζεται το χρονικό διάστημα το οποίο λογίζεται ως χρόνος στρατιωτικής υπηρεσίας στο στράτευμα. Η μείωση των ημερών πειθαρχικής φυλάκισης, πέραν των οποίων δεν υπολογίζονται ως χρόνος πραγματικής υπηρεσίας, και συνακόλουθα υπηρετούνται, από 35 σε 20 ημέρες, είναι μία βασική διαφοροποίηση από το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς. Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 43 καθορίζεται η δυνατότητα άρσης ή εξαγοράς των πρόσθετων στρατιωτικών υποχρεώσεων, καθώς και οι προϋποθέσεις, η διαδικασία και ο τρόπος της άρσης ή εξαγοράς τους.

Στο Κεφάλαιο Ζ' περιλαμβάνονται οι σχετικές με την απόλυση, προσωρινή ή οριστική, διατάξεις, καθώς και διατάξεις σχετικές με την εφεδρεία και τις στρατιωτικές υποχρεώσεις των εφέδρων (άρθρα 44-48).³¹ Στο άρθρο 49 ρυθμίζονται οι στρατιωτικές υποχρεώσεις των εφέδρων.³² Προσδιορίζεται η σύνθεση της εφεδρείας των ενόπλων δυνάμεων, καθορίζονται οι υποχρεώσεις των εφέδρων, ο τρόπος πρόσκλησης για την εκπλήρωση εφεδρικής στρατιωτικής υποχρέωσης και για πρώτη φορά ορίζεται ότι οι έφεδροι εγγράφονται στην εφεδρεία του κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων στον οποίο εκπλήρωσαν τη στρατεύσιμη υποχρέωσή τους και ότι οι απολυόμενοι, απομακρυνόμενοι ή αποβαλλόμενοι μαθητές των Σχολών Αξιωματικών Σωμάτων (Σ.Σ.Α.Σ.) και Αξιωματικών Νοσηλευτικής (Σ.Α.Ν.) οι οποίες

εργασίας, διάρκειας ενός (1) μήνα κατ' έτος, για απασχολούμενους σε ακτινολογικά ή άλλα εργαστήρια των ενόπλων δυνάμεων ζ. Γονική, διάρκειας πέντε (5) ημερών για κάθε τέκνο που ζει και η. Ειδική, διάρκειας μέχρι είκοσι (20) ημερών, για συμμετοχή σε προγράμματα Μ.Κ.Ο., εφόσον οι στρατεύσιμοι είναι μέλη σε μη-κυβερνητικές οργανώσεις. Για την άδεια αυτή αποφασίζει ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας, «μετά από αιτιολογημένο και προσδιορισμένο αίτημα της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.) και εφόσον οι ενδιαφερόμενοι το επιθυμούν». Φαίνεται τουλάχιστον ανακόλουθο, ιδίως για ένα νομοθέτημα που στηρίζει γενικότερα την οικογένεια και προσεγγίζει με κοινωνικά κριτήρια το ζήτημα της στράτευσης, το ότι η γονική άδεια για κάθε τέκνο προβλέπεται να έχει διάρκεια πέντε ημέρες, ενώ για τη συμμετοχή σε προγράμματα Μ.Κ.Ο. προβλέπεται χορήγηση αδειάς τετραπλάσιας διάρκειας (!). Για την ειδικότερη ρύθμιση θεμάτων σχετιζόμενων με τις άδειες απουσίας οπλιτών, δοκίμων εφέδρων αξιωματικών κ.λπ., έχει ήδη εκδοθεί η ΑΥφΕθνΑμ Φ. 429.1/46/158169/19.12.2005 (ΦΕΚ Β' 1813/22.12.2005).

³¹ Συγκεκριμένα, στα άρθρα 44 και 45 ρυθμίζονται θέματα προσωρινής απόλυσης οπλιτών, στο άρθρο 46 ρυθμίζονται ζητήματα σχετικά με την προσωρινή απόλυση και την επανακατάταξη των υπό όρο απολυόμενων από τις φυλακές, ενώ στο άρθρο 47 ρυθμίζονται ειδικότερα θέματα προσωρινής απόλυσης και χορήγησης αναβολής κατάταξης σε σπουδαστές Ανώτατων και Ανώτερων Στρατιωτικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, Ανώτερων Στρατιωτικών Σχολών Υπαξιωματικών ή Σχολών της Αστυνομικής Ακαδημίας, οι οποίοι διαγραφόμενοι για λόγους υγείας ή υγειονομικής ακαταλληλότητας, εγγράφονται σε άλλη σχολή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στο άρθρο 48, ορίζεται ότι για την οριστική απόλυση από τις Ένοπλες Δυνάμεις, πρέπει να εκπληρωθούν κατά σειρά η προβλεπόμενη στρατεύσιμη στρατιωτική υποχρέωση, η εφεδρική υποχρέωση, ο χρόνος ο οποίος δε λογίζεται ως πραγματική στρατιωτική υπηρεσία και οι όποιες πρόσθετες στρατιωτικές υποχρεώσεις. Προσδιορίζεται ακόμα, ο τρόπος απόλυσης ορισμένων κατηγοριών οπλιτών, όπως οι νοσηλευόμενοι σε στρατιωτικά νοσοκομεία και οι ευρισκόμενοι στο εξωτερικό.

³² Οι οπλίτες οι οποίοι μετά την εκπλήρωση της στρατιωτικής τους υποχρέωσης απολύονται από τις Ένοπλες Δυνάμεις, εγγράφονται στην εφεδρεία των Ενόπλων Δυνάμεων, εφόσον δεν έχουν υπερβεί το τεσσαρακοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους (άρθρο 49 παρ. 1 Ν 3421/2005). Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, καθορίζεται ο τρόπος, καθώς και η διαδικασία πρόσκλησης των εφέδρων για εκτέλεση εφεδρικής στρατιωτικής υποχρέωσης (συμμετοχή σε ασκήσεις κ.λπ), καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια (άρθρο 49 παρ. 3). Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι εάν ο έφεδρος κληθεί και δεν παρουσιαστεί στην προσδιορισμένη μονάδα κατάταξης για εκτέλεση της εφεδρικής στρατιωτικής του υποχρέωσης, κατά την ορισμένη ημερομηνία ή προθεσμία, θα κηρυχθεί ανυπότακτος. Σημειώνεται ακόμη ότι οι έφεδροι οι οποίοι αρνούνται να παραλάβουν οποιοδήποτε στρατιωτικό έγγραφο, διώκονται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη διάταξη του άρθρου 458 ΠΚ [Παραβάσεις διοικητικών διατάξεων].

ανήκουν στο Γ.Ε.ΕΘ.Α., μετά την εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεών τους εγγράφονται στην εφεδρεία του Στρατού Ξηράς.³³

III. Οι σχετικές με τους ανυπότακτους και λιποτάκτες ειδικότερες ρυθμίσεις

A. Ανυπότακτοι – Λιποτάκτες

Στο Κεφάλαιο Η' [Ανυπότακτοι – Λιποτάκτες], ρυθμίζονται ειδικότερα τα θέματα ανυποτάκτων και λιποτακτών και καθορίζονται οι στερήσεις που επιβάλλονται σε αυτούς ως συνέπεια των πράξεών τους. Σύμφωνα με το άρθρο 51 παρ. 1, ανυπότακτοι κηρύσσονται όσοι, μετά από γενική ή ειδική πρόσκληση για κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις, δεν κατατάσσονται στις ορισμένες ημερομηνίες ή προθεσμίες στις μονάδες κατάταξης. Η πράξη της ανυποταξίας, αρχίζει να τελείται από την επομένη ημέρα της οριζόμενης ημερομηνίας κατάταξης ή εφόσον ορίζεται προθεσμία κατάταξης, από την επομένη της τελευταίας ημέρας της προθεσμίας³⁴ (άρθρο 51 παρ. 2) και τιμωρείται σύμφωνα με το άρθρο 32 ΣΠΚ. Παρά το γεγονός ότι το έγκλημα της ανυποταξίας θεωρείται τελειωμένο από τη στιγμή που συντρέχουν τα στοιχεία τα οποία ο νόμος απαιτεί για τη συγκρότησή του (άρθρο 32 ΣΠΚ, σε συνδυασμό με άρθρο 51 παρ. 1 & 2 Ν 3421/2005), η διάπραξή του συνεχίζεται (αφού πρόκειται για τυπικό, γνήσιας παράλειψης και διαρκές έγκλημα), μέχρι να θέσει τέλος στη συνεχή αυτή παράνομη κατάσταση κάποιο συγκεκριμένο γεγονός, οπότε και αρχίζει πλέον η παραγραφή του εγκλήματος.³⁵ Τα γεγονότα που διακόπτουν τη συνέχιση τέλεσης του εγκλήματος της ανυποταξίας είναι: α) η συμπλήρωση του τεσσαρακοστού πέμπτου έτους της ηλικίας του ανυπότακτου β) η κατάταξή του στις Ένοπλες Δυνάμεις γ) η σύλληψή του για το αδίκημα της ανυποταξίας δ) η παρουσίασή του σε στρατιωτική δικαστική αρχή ή στο στρατολογικό του γραφείο για διακοπή της ανυποταξίας του και ε) η κρίση του ανυπότακτου από την αρμόδια υγειονομική επιτροπή των Ένοπλων Δυνάμεων ως ακατάλληλου για στράτευση (I/5) ή η χορήγηση σε αυτόν αναβολής κατάταξης για λόγους υγείας.³⁶

³³ Ορίζεται ακόμη ότι οι έφεδροι οι οποίοι κατατάσσονται ως ΕΠ.Ο.Π., εφόσον απολυθούν μετά την εκπλήρωση των υποχρεώσεων που ανέβηκαν, εγγράφονται στην εφεδρεία του κλάδου των Ενόπλων Δυνάμεων, στον οποίο υπηρέτησαν ως ΕΠ.Ο.Π. Σύμφωνα με το άρθρο 50, τέλος, εξουσιοδοτείται ο Υπουργός Εθνικής Άμυνας, να καθορίσει με απόφασή του, μετά από πρόταση του Αρχηγού Γ.Ε.ΕΘ.Α, τις προϋποθέσεις και τη διαδικασία μεταφοράς εφέδρων από την εφεδρεία των Ενόπλων Δυνάμεων στην εφεδρεία των Σωμάτων.

³⁴ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίπτωση υπολογισμού της έναρξης τέλεσης του εγκλήματος της ανυποταξίας, δεν εφαρμόζονται οι περί προθεσμιών διατάξεις του ΑΚ.

³⁵ Βλ. σχετ., ΠεντΣτρΘεσ 159/2002 ΠοινΧρ ΝΓ', 2003, σελ. 374. Για περισσότερα ως προς τα διαρκή εγκλήματα, βλ. *Σπινέλλη Δ.*, Τα διαρκή και τα στιγμιαία εγκλήματα από τη σκοπιά του εφαρμοστή του Δικαίου και από τη σκοπιά του νομοθέτη, ΠοινΧρ ΚΘ' (1979), σελ. 1 επ., *Ανδρουλάκη Ν.*, Επί του προσδιορισμού της εννοίας του διαρκούς εγκλήματος, ΠοινΧρ ΙΕ' (1965), σελ. 326.

³⁶ Βλ. άρθρο 51 παρ. 3 Ν 3421/2005. Για τη διαδικασία χορήγησης αναβολής για λόγους υγείας, βλ. άρθρο 14 Ν 3421/2005. Με τη ρύθμιση της παρ. 3 του άρθρου 51, επαναφέρθηκε η δυνατότητα διακοπής της ανυποταξίας με την παρουσίαση του ανυπότακτου στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο (εκείνο δηλ. που τον παρακολουθεί στρατολογικά), γεγονός που απλουστεύει τη διαδικασία κατάταξης ή τη στρατολογική τακτοποίησή του. Μέχρι σήμερα, ο ανυπότακτος που επιθυμούσε να διακόψει την τέλεση της πράξης του, θα έπρεπε να παρουσιαστεί για το σκοπό αυτό στη στρατιωτική δικαστική αρχή ενώπιον της οποίας εκκρεμούσε η υπόθεση της ανυποταξίας του και εν συνεχεία, στο

Το έγκλημα της ανυποταξίας, ανάλογα με την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα κατά την ημερομηνία έναρξης τέλεσής του, διακρίνεται σε ανυποταξία ειρήνης, μερικής ή γενικής επιστράτευσης και πολέμου, ανάλογα δε με τον τόπο διαμονής του ανυπότακτου κατά την ημερομηνία έναρξης της ανυποταξίας (δηλ. από την επομένη ημέρα της προσδιορισμένης ημερομηνίας κατάταξης), σε ανυποταξία εσωτερικού και εξωτερικού (άρθρο 51 παρ. 4 Ν 3421/2005). Σε περίπτωση που η χώρα περιέλθει σε διαφορετική κατάσταση από εκείνη στην οποία τελούσε κατά την ημερομηνία έναρξης του αδικήματος, ορίζεται για πρώτη φορά ότι μεταβάλλεται αντίστοιχα και ο νομικός χαρακτηρισμός της πράξης της ανυποταξίας (λ.χ. από ανυποταξία ειρήνης σε ανυποταξία μερικής ή γενικής επιστράτευσης κ.ο.κ).³⁷ Στους ανυπότακτους, εκτός από τις προβλεπόμενες στο ΣΠΚ ποινές, επιβάλλεται πρόσθετη στρατιωτική υποχρέωση έξι (6) μηνών καθώς και οι στερήσεις και απαγορεύσεις που προβλέπονται στα άρθρα 53 και 54 του Ν 3421/2005.³⁸ Θα πρέπει ακόμη εδώ να σημειωθεί ότι η ημέρα κατάταξης στις ένοπλες δυνάμεις υπολογίζεται σαν χρόνος πραγματικής στρατιωτικής υπηρεσίας, σε αντίθεση με την ημέρα απόλυσης η οποία δεν υπολογίζεται (άρθρο 42 παρ. 2 Ν 3421/2005), καθώς είναι η επόμενη ημέρα μετά τη νόμιμη εκπλήρωση των στρατιωτικών υποχρεώσεων του στρατευσίμου.³⁹

Σχετικά με το έγκλημα της λιποταξίας, στο άρθρο 52 παρ. 1 Ν 3421/2005, ορίζεται ότι λιποτάκτες κηρύσσονται οι οπλίτες οποιασδήποτε κατηγορίας, «σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα». Εντός του ΣΠΚ τυποποιούνται σε αυτοτελή εγκλήματα οι εξής μορφές λιποταξίας: Η λιποταξία στο εσωτερικό (άρθρο 33 ΣΠΚ), η λιποταξία στο εξωτερικό (άρθρο 36 ΣΠΚ), η ομαδική λιποταξία (άρθρο 35 ΣΠΚ) και η λιποταξία ενώπιον του εχθρού (άρθρο 38 ΣΠΚ). Οι διάφορες αυτές μορφές λιποταξίας, δεν αποτελούν ένα και μοναδικό αδίκημα, το οποίο συνοδεύεται άλλοτε από την επιβαρυντική περίπτωση ότι τελέσθηκε στο εξωτερικό ή ομαδικά και άλλοτε ότι τελέσθηκε ενώπιον του εχθρού, αλλά τέσσερα διαφορετικά μεταξύ τους εγκλήματα το καθένα από τα οποία έχει τη δική του ιδιαίτερη μορφή.⁴⁰ Τρόποι τέλεσης της λιποταξίας στο εσωτερικό, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου

στρατολογικό του γραφείο ώστε να προγραμματιστεί, εφόσον είχε ακόμη στρατιωτικές υποχρεώσεις, για κατάταξη.

³⁷ Επίσης ορίζεται ότι στις κατηγορίες ανυπότακτων εσωτερικού ή εξωτερικού, μεταπίπτουν κατά περίπτωση οι ανυπότακτοι, ανάλογα με την μεταβολή του τόπου διαμονής τους κατά τη διάρκεια τέλεσης του εγκλήματος (άρθρο 51 παρ. 4 εδ. γ’).

³⁸ Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του 2006, το οποίο αποτελεί ουσιαστικά και το πρώτο εξάμηνο εφαρμογής του Ν 3421/2005, 3.500 ανυπότακτοι διέκοψαν την τέλεση της πράξης τους και κατατάχθηκαν στο στράτευμα, γεγονός που υποδηλώνει τη θετική συνεισφορά των νέων ρυθμίσεων στο οξύ αυτό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας. Βλ. σχετ. άρθρο Α. Κούτρα, “Στο χακί 3.500 χιλιάδες ανυπότακτοι”, εφημ. Ελεύθερος Τύπος, 8.8.2006, σελ. 9.

³⁹ Αυτό έχει ως συνέπεια ότι για αξιόποινη πράξη η οποία θα διαπραχθεί την ημέρα απόλυσεως, αρμόδια θεωρούνται τα κοινά ποινικά δικαστήρια και όχι τα στρατιωτικά, καθόσον ο δράστης της πράξης δεν φέρει πλέον στρατιωτική ιδιότητα. Βλ. σχετ., ΣυμβΑΠ 314/2003 ΠοινΔικ 2003, σελ. 849.

⁴⁰ Βλ. σχετ., *Ανανιάδη Ε.*, Στρατιωτικών Ποινικών Δίκαιον, Α’ Ουσιαστικών, Αθήνα 1955, σελ. 69. Η ιδιομορφία δε καθεμιάς από τις μορφές λιποταξίας επιβάλλει τη ξεχωριστή ερμηνευτική τους προσέγγιση. Βλ. και *Παπαδαμάκη Α.*, Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, Θεωρητική θεμελίωση και συστηματική ερμηνεία του νέου στρατιωτικού ποινικού κώδικα, δ’ εκδ., Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 139, *Γιαρένη Ε.*, Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας, Θεωρία-Εφαρμογή, ο.π., σελ. 180 επ.

33 ΣΠΚ, πράξεις δηλ. του εγκλήματος (στην ουσία πρόκειται για παραλείψεις του στρατιωτικού οι οποίες τυποποιούνται σε έγκλημα λιποταξίας) είναι *πρώτον*, η χωρίς άδεια απουσία από το σώμα στο οποίο ανήκει, ή τη φυλακή όπου κρατείται ή το νοσοκομείο όπου νοσηλεύεται, μετά παρέλευση έξι ημερών από τη βεβαιωμένη απουσία του και αν δεν έχει συμπληρώσει υπηρεσία τριών μηνών, μετά παρέλευση δεκαπέντε ημερών (άρθρο 33 παρ. 1 α' ΣΠΚ). *Δεύτερον*, η μη έγκαιρη εμφάνισή του στο σώμα του μετά από άδεια απουσίας που έλαβε, ή η μη έγκαιρη άφιξή του στη νέα του μονάδα, όταν μετακινείται μεμονωμένα από ένα σώμα σε άλλο. Η προθεσμία που παρέχει ο νόμος για την κήρυξη σε λιποταξία σε αυτήν την περίπτωση, είναι δεκαπέντε ημέρες από την προσδιορισμένη ημέρα εμφάνισης ή μετάθεσής του, αντίστοιχα, στον προορισμό του. (άρθρο 33 παρ. 1 β' ΣΠΚ). *Τρίτον*, η αδικαιολόγητη απουσία του στρατιωτικού από μια πρόσκληση, όταν ανήκει σε σώμα το οποίο βρίσκεται σε μετακίνηση (άρθρο 33 παρ. 1 γ' ΣΠΚ). *Τέταρτον*, η αυθαίρετη απουσία από το σώμα του για περισσότερες από δύο ημέρες, εφόσον έχει τιμωρηθεί πειθαρχικά τρεις φορές μέσα σε ένα εξάμηνο για απουσίες που διήρκεσαν περισσότερο από είκοσι τέσσερις ώρες (άρθρο 33 παρ. 1 δ' ΣΠΚ) και *πέμπτον*, η παράλειψη ένωσης με το πλησιέστερο σώμα, μετά από αποχωρισμό του στρατιωτικού από το σώμα του κατά τη διάρκεια πολεμικής περιόδου, ή η παράλειψη παρουσίας του στην πλησιέστερη στρατιωτική αρχή μετά από την αιχμαλωσία του (άρθρο 33 παρ. 1 ε' ΣΠΚ).

Σύμφωνα με το άρθρο 52 παρ. 2 Ν 3421/2005, το αδίκημα της λιποταξίας, σε όλες του τις μορφές, διακόπτεται α) με τη συμπλήρωση του τεσσαρακοστού πέμπτου έτους της ηλικίας του λιποτάκτη β) με την επανεγγραφή του στη μονάδα του ή την παρουσίασή του σε φρουραρχείο γ) με τη σύλληψή του για το αδίκημα της λιποταξίας και δ) με την παρουσίασή του στην αρμόδια στρατιωτική δικαστική αρχή για τη λιποταξία του. Στους λιποτάκτες, εκτός από τις προβλεπόμενες από το ΣΠΚ ποινές, επιβάλλεται πρόσθετη στρατιωτική υποχρέωση ίση με το χρόνο λιποταξίας τους, η οποία όμως δεν μπορεί να ξεπεράσει τους έξι (6) μήνες, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 52 παρ. 3. Επιβάλλονται επίσης οι στερήσεις και απαγορεύσεις που προβλέπονται στα άρθρα 53 και 54 του Ν 3421/2005. Συγκεκριμένα, όσοι καταδικάζονται αμετάκλητα για ανυποταξία ή λιποταξία στερούνται της ικανότητας να εκλέγουν και να εκλέγονται στις εκλογές για την ανάδειξη βουλευτών και ευρωβουλευτών καθώς και στις νομαρχιακές, δημοτικές και κοινοτικές εκλογές, ενώ η αμετάκλητη καταδίκη για τα δύο αυτά εγκλήματα, επιφέρει επίσης στέρηση του δικαιώματος άσκησης επαγγέλματος, το οποίο προϋποθέτει ειδική άδεια της αρχής, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις (άρθρο 53 παρ. 3 & 4). Οι άδειες της αρχής που αναφέρονται παραπάνω – εάν η χορήγησή τους προηγήθηκε της καταδίκης– θεωρούνται άκυρες και ανακαλούνται από την ημερομηνία που η καταδίκη καταστεί αμετάκλητη. Για τους ανυπότακτους και λιποτάκτες ισχύουν επίσης οι στερήσεις διορισμού που προβλέπονται κάθε φορά από τις διατάξεις του Υπαλληλικού Κώδικα, οι οποίες εφαρμόζονται για τις προσλήψεις στο δημόσιο τομέα (άρθρο 53 παρ. 5 & 6 Ν 3421/2005).

Οι στερήσεις αυτές παύουν να ισχύουν, ανεξάρτητα από την ημερομηνία της αμετάκλητης καταδίκης, εάν αθροιστικά πληρωθούν οι παρακάτω προϋποθέσεις: *Πρώτον*, εκπληρωθούν όλες οι στρατιωτικές υποχρεώσεις, ή

οι ενδιαφερόμενοι απαλλαγούν νόμιμα από αυτές, ή συμπληρωθεί το τεσσαρακοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους και *δεύτερον*, εκτιθεί η ποινή που επιβλήθηκε (άρθρο 53 παρ. 7). Στους ανυπότακτους και τους λιποτάκτες απαγορεύεται επίσης, σύμφωνα με το άρθρο 54 παρ. 1, η αποδημία σε χώρα του εξωτερικού ή η ναυτολόγηση σε πλοία γραμμής εξωτερικού καθώς και η χορήγηση ή θεώρηση διαβατηρίων, με εξαίρεση τους ανυπότακτους εξωτερικού οι οποίοι διαμένουν σε χώρα του εξωτερικού.⁴¹ Σε περίοδο γενικής επιστράτευσης ή πολέμου, με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του Αρχηγού του Γ.Ε.ΕΘ.Α, μπορεί να απαγορεύεται η αποδημία και η ναυτολόγηση σε πλοία γραμμής εξωτερικού των στρατευσίμων αλλά και των εφέδρων (άρθρο 54 παρ. 3). Επίσης είναι δυνατόν, με Κοινή Υπουργική Απόφαση των υπουργών Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεων να απαλλάσσονται από τον έλεγχο της στρατολογικής τους κατάστασης οι Έλληνες του εξωτερικού για περιορισμένο χρονικό διάστημα, το οποίο δεν μπορεί να υπερβαίνει τις σαράντα (40) ημέρες (άρθρο 54 παρ. 4) για την άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος και επίσης, για τριάντα (30) ημέρες κατ' έτος, χωρίς προϋποθέσεις (άρθρο 54 παρ. 5).

Περιπτώσεις *ειδικής παραγραφής* του εγκλήματος της ανυποταξίας, για συγκεκριμένες κατηγορίες ανυπότακτων, προβλέπονται στα άρθρα 55 παρ. 3, 56 παρ. 4, 57 παρ. 5 και 58 παρ. 4 του Ν 3421/2005. Στις περιπτώσεις αυτές ορίζεται ότι επέρχεται εξάλειψη του αξιοποίνου της ανυποταξίας με παραγραφή και ότι αίρονται όλες οι συνέπειες της πράξης, ενώ προβλέπεται ταυτόχρονα η θέση των εκκρεμουσών ποινικών δικογραφιών στο αρχείο με πράξη του εισαγγελέα του αρμόδιου στρατιωτικού δικαστηρίου. Οι περιπτώσεις αυτές αφορούν *πρώτον* σε ομογενείς, οι οποίοι διακόπτουν τη μόνιμη κατοικία τους σε χώρα του πρώην Ανατολικού Συνασπισμού ή την Τουρκία και έρχονται στην Ελλάδα απευθείας ή μέσω άλλης χώρας, *δεύτερον* σε Έλληνες οι οποίοι έχουν υπηρετήσει οποτεδήποτε ενόπλως με στρατιωτική ιδιότητα σε τακτικές ένοπλες δυνάμεις κράτους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συμμαχικού κράτους,⁴² *τρίτον* σε όσους έχουν συμπληρώσει το τριακοστό πέμπτο έτος της ηλικίας τους, οι οποίοι εφόσον έχουν καταταγεί ή θα καταταγούν στις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας μπορούν να εξαγοράσουν το υπόλοιπο των στρατιωτικών τους υποχρεώσεων, αφού προηγουμένως υπηρετήσουν στρατιωτική θητεία διάρκειας τουλάχιστον ενός μηνός και *τέταρτον* σε τέκνα ή αδέρφια προσώπων που απεβίωσαν κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους στις Ένοπλες Δυνάμεις, σε αυτήν δε την περίπτωση απαιτείται συμπλήρωση πραγματικής στρατιωτικής υπηρεσίας τουλάχιστον τριών μηνών.

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι παρόμοια πρόβλεψη *ειδικής παραγραφής* του εγκλήματος της ανυποταξίας, για όσους ανυπότακτους κατατάσσονταν στις Ένοπλες Δυνάμεις μέχρι κάποια συγκεκριμένη, καθοριζόμενη στο νόμο

⁴¹ Σύμφωνα με την παρ. 1β' του άρθρου 54 Ν 3421/2005. Η εξαίρεση αυτή, ισχύει και για τους ανυπότακτους εξωτερικού κατά τα χρονικά διαστήματα που αυτοί βρίσκονται στην Ελλάδα (κατ' εφαρμογή των διατάξεων των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 54).

⁴² Δεν έγινε όμως αντίστοιχη πρόβλεψη στο νόμο για τους Έλληνες που υπηρέτησαν στις ένοπλες δυνάμεις άλλων, τρίτων χωρών, εκτός Ε.Ε. και συμμαχίας, όπως, για παράδειγμα, για τους Έλληνες της Αυστραλίας.

ημερομηνία, θεσπίστηκε για πρώτη φορά με το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν 2510/1997. Το ζήτημα της συνταγματικότητας της διάταξης αυτής είχε απασχολήσει τα αρμόδια δικαστικά όργανα των στρατιωτικών δικαστηρίων της χώρας, η σχετική δε ρύθμιση θεωρήθηκε, τελικά, συνταγματικά ανεκτή.⁴³ Η ειδική παραγραφή, για συγκεκριμένες, περιοριστικά αναφερόμενες στο νόμο, κατηγορίες ανυποτάκτων, που προβλέπεται στα άρθρα 55 παρ. 3, 56 παρ. 4, 57 παρ. 5 και 58 παρ. 4 του Ν 3421/2005, αποσκοπεί, σύμφωνα τουλάχιστον με την Αιτιολογική Έκθεση στο σχεδίου νόμου «Στρατολογία των Ελλήνων και άλλες διατάξεις», αφενός μεν στη δυνατότητα για τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (άνω των 35 ετών), «να συνδεθούν με τις Ένοπλες Δυνάμεις της χώρας» και αφετέρου, για τους μόνιμους κάτοικους εξωτερικού και τους ανυπότακτους, στην «μη παντελή αποκοπή τους από τον ελληνικό κορμό». Το ζήτημα της συμπίεσης των ρυθμίσεων αυτών με την συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας, καθώς και το εάν έχουν αυτές θεσπιστεί βάσει γενικών κριτηρίων, εάν είναι απρόσωπες, αφορώντας το σύνολο των Ελλήνων πολιτών και το εάν η θέσπισή τους δικαιολογείται από γενικότερο κοινωνικό ενδιαφέρον, έχοντας το χαρακτήρα “εργαλείου” αντεγκληματικής και σωφρονιστικής πολιτικής, είναι ζητήματα που ενδεχομένως απασχολήσουν στο μέλλον τα αρμόδια όργανα των στρατιωτικών δικαστηρίων της χώρας.⁴⁴

B. Αντιρρησίες συνείδησης

Στο Ν 2510/1997 (όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε με τις διατάξεις των άρθρων 18 παρ. 3 του Ν 2936/2001, 2 παρ. 1 & 2 του Ν 2993/2002 και 5 παρ. 1 του Ν 3257/2004), θεσπίστηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα προσφοράς, εκτός από την άοπλη στρατιωτική θητεία, εναλλακτικής – πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας, από τους επικαλούμενους τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές τους πεποιθήσεις προκειμένου να μην εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις για λόγους συνείδησης (αντιρρησίες συνείδησης).⁴⁵ Θα πρέπει βέβαια εδώ να σημειωθεί ότι μπορεί το δικαίωμα εκπλήρωσης εναλλακτικής – πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας να

⁴³ Βλ. ΣυμβΣτρΑθ 395/1999 ΠοινΔικ 2000, σελ. 410 (με παρατηρήσεις *Χ. Παπαχαράλαμπος*), όπου δεν έγινε τελικά δεκτή η πρόταση του Αντεισαγγελέως *Α. Χρονόπουλου*, ο οποίος με εμπειρισταωμένη πρόταση είχε υποστηρίξει την αντισυνταγματικότητα της συγκεκριμένης ρύθμισης, ως αντίθετης στην αρχή της ισότητας (άρθρο 4 παρ.1 Σ), θεωρώντας ότι στην ουσία υπέκρυπτε απαγορευμένη (σύμφωνα με το άρθρο 47 παρ. 4 Σ) αμνηστία.

⁴⁴ Για έναν ευρύτερο –σχετιζόμενο με το προαναφερόμενο ζήτημα– προβληματισμό γύρω από τις πρόσφατες ρυθμίσεις που περιέχονται στο άρθρο 31 Ν 3346/2005, βλ. *Ορνεράκη Ν.*, Η «ειδική παραγραφή» του άρθρου 31 Ν 3346/2005 – Επιτάχυνση ή διαιώνιση του προβλήματος; ΠοινΔικ 2005, σελ. 1206 επ. και για τον επιστημονικό διάλογο και προβληματισμό που είχαν αναπτυχθεί κατά το παρελθόν πάνω στις παραπλήσιες ρυθμίσεις του άρθρου 1 Ν 1240/1982, βλ. *Ανδρουλάκη Ν.*, Αμνηστία, κρυπτοαμνηστία, “ειδική παραγραφή”, και “αντεγκληματική πολιτική”, ΠοινΧρ ΛΒ’ (1982), σελ. 577 επ., *Μανωλεδάκη Ι.*, Μελέτες για εμβάθυνση στο ποινικό δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 271-276, ΟΛΑΠ 672/1982 ΠοινΧρ ΛΒ’ (1982), σελ. 308, ΕφΑθ 249/1982 ΠοινΧρ ΛΒ’ (1982), σελ. 314.

⁴⁵ Για τα προβλήματα που περισσότερο δημιουργούσε παρά έλυne η μη πρόβλεψη κατά το παρελθόν της δυνατότητας αυτής, βλ. *Γαζή Ν.*, Αντιρρησίες συνείδησης και λοιποί θνητοί, Οικονομικός Ταχυδρόμος 10-9-1987, σελ. 25, *Αλιβιζάτου Ν.*, Αντιρρησίες συνείδησης και στρατιωτική θητεία, ΝοΒ 1988, σελ. 526, *Καλλικούνη Κ.*, Το ζήτημα των μαρτύρων του Ιεχωβά, ΤοΣ 1989, σελ. 137, *Παπαδαμάκη Α.*, Αντιρρησίες συνείδησης και ποινική καταστολή – Κριτική επισκόπηση νομολογίας, Υπερ 1992, σελ. 968.

αναγνωρίσθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα με τις σχετικές ρυθμίσεις του προαναφερόμενου Ν 2510/1997, δυνατότητα όμως εκπλήρωσης *άοπλης στρατιωτικής θητείας* για θρησκευτικούς αλλά και ιδεολογικούς λόγους προέβλεπαν επίσης οι διατάξεις του Ν 1763/1988 («Στρατολογία των Ελλήνων»).

Η προβληματική του ζητήματος μέχρι και την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, είχε επικεντρωθεί στη δυνατότητα αναγνώρισης της αντίρρησης συνείδησης υπό το πρίσμα των διατάξεων των άρθρων 4 παρ. 6 και 13 παρ. 4 του Συντάγματος.⁴⁶ Μετά όμως από την ερμηνευτική διάταξη η οποία τέθηκε υπό το άρθρο 4 Σ κατά την τελευταία αναθεώρηση, σύμφωνα με την οποία «η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας», η πρόβλεψη δυνατότητας εκπλήρωσης εναλλακτικής πολιτικής και όχι στρατιωτικής υπηρεσίας, αποτέλεσε πλέον μία συνταγματικά ανεκτή επιλογή του νομοθέτη.

Οι λόγοι συνείδησης, σύμφωνα με το άρθρο 53 του ΠΔ 292/2003 (ΦΕΚ Α' 248/30.10.2003) «Κωδικοποίηση διατάξεων νόμων στρατολογικής φύσης», με το οποίο κωδικοποιήθηκαν όλες οι σχετικές στρατολογικές διατάξεις (συγκεκριμένα, ως προς τους αντιρρησίες συνείδησης, η ρύθμιση του άρθρου 18 Ν 2510/1997), θα έπρεπε να έχουν σχέση με μία γενικότερη αντίληψη περί ζωής, βασισμένης σε συνειδητές θρησκευτικές, φιλοσοφικές ή ηθικές πεποιθήσεις, οι οποίες εφαρμόζονται από το άτομο απαράβατα και εκδηλώνονται με τήρηση ανάλογης συμπεριφοράς.⁴⁷

Όμοια ρύθμιση περιέχεται και στον ισχύοντα πλέον στρατολογικό νόμο (άρθρο 59 παρ. 2), σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν αντιρρησίες συνείδησης και δεν μπορούν να υπαχθούν στις σχετικές διατάξεις α. όσοι έχουν υπηρετήσει στο παρελθόν ενόπλως για οσοδήποτε χρονικό διάστημα στις Ελληνικές ή ξένες Ένοπλες Δυνάμεις ή στα Σώματα Ασφαλείας β. όσοι έχουν λάβει άδεια οπλοφορίας, ή έχουν ζητήσει να τους χορηγηθεί τέτοια άδεια, καθώς και όσοι μετέχουν σε δραστηριότητες σκοπευτικών αγώνων, κυνηγιού, ή παρόμοιων εκδηλώσεων, οι οποίες έχουν σχέση με τη χρήση όπλων και γ. όσοι έχουν καταδικαστεί ή εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για έγκλημα που έχει σχέση με χρήση όπλων, πυρομαχικών ή το αδίκημα της παράνομης βίας. Οι αντιρρησίες συνείδησης καλούνται να προσφέρουν είτε άοπλη στρατιωτική θητεία, είτε εναλλακτική - πολιτική κοινωνική υπηρεσία, η διάρκεια των οποίων καθώς και ο τρόπος

⁴⁶ Βλ. ενδεικτικά, Παπαδημητρίου Γ., Σύνταγμα και εναλλακτική κοινωνική θητεία, Υπερ 1991, σελ. 579, Λυκοβαρδή Κ., Η αντίρρηση συνείδησης στη στρατιωτική θητεία. Η αντιμετώπιση του ζητήματος στην ελληνική και τις ευρωπαϊκές έννομες τάξεις υπό το πρίσμα των εξελίξεων στα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, ΤοΣ 2000, σελ. 461 επ.

⁴⁷ Οι σχετικές με τους αντιρρησίες διατάξεις του Ν 2510/1997 και οι αντίστοιχες διατάξεις του ΠΔ 292/2003, έχει γίνει δεκτό ότι δεν αντίκεινται ούτε στις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις των άρθρων 4, 9 παρ. 1, 10 παρ. 1 και 14 της ΕΣΔΑ (που κυρώθηκε με το ΝΔ 53/1974), ούτε στις ανάλογες διατάξεις των άρθρων 8, 18, 19 και 26 του ΔΣΑΠΔ (που κυρώθηκε με το Ν 2462/1997). Έτσι έκρινε πρόσφατα το ΣτΕ (Τμ. ΣΤ') με την υπ' αριθμ. 260/2004 απόφασή του (αδημ.), βλ. Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ, στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.dsanet.gr

εκπλήρωσής τους ρυθμίζεται στο άρθρο 60 Ν 3421/2002. Συγκεκριμένα, οι υπόχρεοι άοπλης στρατιωτικής υποχρέωσης οφείλουν να υπηρετήσουν θητεία ίση με εκείνη που θα υπηρετούσαν ενόπλιως με προσαύξηση: δώδεκα μηνών (για όσους θα εκπλήρωναν πλήρη ένοπλη θητεία), έντεκα μηνών (για όσους θα εκπλήρωναν μειωμένη θητεία εννέα μηνών), δέκα μηνών (για όσους θα εκπλήρωναν μειωμένη θητεία έξι μηνών). Η προσαύξηση για τους υπόχρεους εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας είναι αντίστοιχα: δεκαοκτώ μήνες (για όσους θα εκπλήρωναν πλήρη ένοπλη θητεία), δεκαέξι μήνες (για όσους θα εκπλήρωναν μειωμένη θητεία εννέα μηνών), δεκατέσσερις μήνες (για όσους θα εκπλήρωναν μειωμένη θητεία έξι μηνών).⁴⁸

Θα πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι όσοι εκπληρώνουν εναλλακτική κοινωνική υπηρεσία δεν αποκτούν την στρατιωτική ιδιότητα και συνεπώς, δεν υπάγονται σε περίπτωση τέλεσης αξιόποινων πράξεων, κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους αυτής, στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων, αλλά δωσιδικούν ενώπιον των κοινών ποινικών δικαστηρίων. Εάν όμως δεν παρουσιαστούν εντός της προθεσμίας η οποία έχει καθοριστεί στην πρόσκληση που τους αποστέλλεται από τις αρμόδιες στρατολογικές υπηρεσίες για την ανάληψη της οριζόμενης κοινωνικής υπηρεσίας, κηρύσσονται ανυπότακτοι και – μόνο για την πράξη τους αυτή – υπάγονται στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών δικαστηρίων, ενώ ταυτόχρονα εκπίπτουν από το δικαίωμα εκπλήρωσης άοπλης στρατιωτικής υποχρέωσης ή εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας.⁴⁹ Θα πρέπει τέλος στο σημείο αυτό να σημειωθεί επίσης ότι όσοι καταδικάζονται για άρνηση εκτέλεσης στρατεύσιμης στρατιωτικής υπηρεσίας και εκτίουν ποινή φυλακίσεως ίση ή μεγαλύτερη της εναλλακτικής κοινωνικής υπηρεσίας την οποία θα εκπλήρωναν εάν είχαν αναγνωρισθεί ως αντιρρησίες συνείδησης, εξαιρούνται μετά την αποφυλάκισή τους από τις προσκλήσεις για κατάταξη, μη υποχρεούμενοι εκ νέου σε κατάταξη (άρθρο 65 παρ. 1 Ν 3421/2005).⁵⁰

⁴⁸ Με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας μπορεί να επιτραπεί η απόλυση των αντιρρησιών συνείδησης πριν από τη συμπλήρωση των χρόνων που καθορίζονται παραπάνω, σύμφωνα με τις διακρίσεις που περιέχονται στο άρθρο 60 παρ. 2 του Ν 3421/2005. Η άοπλη στρατιωτική υποχρέωση εκπληρώνεται σε μονάδες και υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, ενώ η εναλλακτική κοινωνική υπηρεσία σε υπηρεσίες φορέων του δημόσιου τομέα, όπως αυτός προσδιορίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 51 του Ν 1892/1990 (ΦΕΚ Α΄ 101), όπως συμπληρώθηκαν με το άρθρο 4 παρ. 6 του Ν 1943/1991 (ΦΕΚ Α΄ 50) και αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 3 παρ. 6 του Ν 3229/2004 (ΦΕΚ Α΄ 38). Η εναλλακτική υπηρεσία συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, εκτός των νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης, γέννησης, καταγωγής ή διαμονής των ενδιαφερομένων.

⁴⁹ Βλ. άρθρο 64 παρ. 2 Ν 3421/2005, σε συνδυασμό με τις παραγράφους 3 α΄ και 5 β΄ του ίδιου άρθρου. Εκπίπτουν επίσης του δικαιώματος άοπλης θητείας ή εναλλακτικής υπηρεσίας όσοι διαπράττουν πειθαρχικά ή ποινικά αδικήματα, τα οποία επιφέρουν για το προσωπικό του φορέα που διατέθηκαν απόλυση ή λύση της σχέσης εργασίας, όσοι ασκούν συνδικαλιστική δραστηριότητα ή συμμετέχουν σε απεργία κατά το διάστημα της υπηρεσίας τους, όσοι τιμωρούνται εξαιτίας παράβασης των διατάξεων για χορήγηση αδειών απουσίας, με ποινές οι οποίες ισχύουν για τους υπαλλήλους του φορέα όπου υπηρετούν. Η άδεια που δικαιούνται, σύμφωνα με το άρθρο 64 παρ. 3 ε΄, οι υπηρετούντες εναλλακτική υπηρεσία, είναι δύο ημέρες για κάθε μήνα υπηρεσίας.

⁵⁰ Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για τη ρύθμιση θεμάτων αντιρρησιών συνείδησης έχουν ήδη εκδοθεί οι αποφάσεις ΑΥΕθνΑμ Φ. 420/79/81978/Σ.300/21.12.2005 «Άοπλη στρατιωτική υποχρέωση και εναλλακτική υπηρεσία των αντιρρησιών συνείδησης» (ΦΕΚ Β΄ 1854/29.12.2005) και ΑΥΕθνΑμ Φ. 420/10/80347/10.3.2006 «Ρύθμιση ορισμένων στρατολογικών θεμάτων αντιρρησιών συνείδησης» (ΦΕΚ Β΄ 307/14.3.2006).

V. Λοιπές διατάξεις – Τύχη υφισταμένων ενταλμάτων συλλήψεως Ανυποτάκτων

Νέα ρύθμιση εισάγει το άρθρο 70 του Ν 3421/2005, παραθέτοντας τον ορισμό των λόγων *ανωτέρας βίας* ή *ανυπέρβλητων κωλυμάτων* που συνάπτονται με τη μη τήρηση των υποχρεώσεων που τίθενται από τη στρατολογική νομοθεσία. Συγκεκριμένα, ενώ στην παράγραφο 1 του άρθρου αυτού ορίζεται ότι οι λόγοι ανωτέρας βίας ή τα ανυπέρβλητα κωλύματα που προβάλλονται από στρατεύσιμους, έφεδρους ή δόκιμους έφεδρους αξιωματικούς, οπλίτες, έφεδρους οπλίτες ή οπλίτες από την εφεδρεία για τη μη τήρηση των υποχρεώσεων τις οποίες θέτει η στρατολογική νομοθεσία, εκτιμώνται από την αρμόδια Διοίκηση Στρατολογίας, στη συνέχεια, στην παράγραφο 2, δίνονται οι ορισμοί των εννοιών αυτών. Οι όροι *ανωτέρα βία* και *ανυπέρβλητο κώλυμα*, αποτελούν βέβαια αόριστες νομικές έννοιες, οι οποίες έχουν εξειδικευθεί από την πάγια νομολογία των δικαστηρίων της χώρας, αλλά και από τη θεωρία. Συγκεκριμένα, ανωτέρα βία συνιστά κάθε τυχερό, απρόβλεπτο και εξαιρετικό γεγονός, είτε αντικειμενικό, είτε σχετικό με το πρόσωπο του υποχρέου, το οποίο δεν είναι δυνατόν να αποτραπεί ούτε με μέτρα εξαιρετικής επιμέλειας ή εξαιρετικής σύνεσης, ενώ ανυπέρβλητο κώλυμα θεωρείται εκείνο το οποίο οπωσδήποτε δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του υποχρέου και το οποίο δεν θα μπορούσε να υπερνικηθεί από αυτόν με κανένα τρόπο.⁵¹ Σε συμφωνία με τις θέσεις αυτές της νομολογίας και θεωρίας, η παρ. 2 του άρθρου 70 Ν 3421/2005 ορίζει ότι «ως λόγος ανωτέρας βίας ή ανυπέρβλητο κώλυμα θεωρείται κάθε τυχερό, απρόβλεπτο και εξαιρετικό γεγονός, είτε αντικειμενικό, είτε σχετικό με το πρόσωπο του υπόχρεου, το οποίο παρά την εξαιρετική επιμέλεια και σύνεση του υπόχρεου, καθιστά αδύνατη ή εξαιρετικά δύσκολη τη συμμόρφωσή του».

Ιδιαίτερο ποινικό και πρακτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει η διάταξη του άρθρου 74 Ν 3421/2005 [Εντάλματα Συλλήψεως Ανυποτάκτων], σύμφωνα με την παράγραφο 1 του οποίου, πράξεις ανυποταξίας που τελέσθηκαν κατά τη διάρκεια ισχύος του ΠΔ 506/1974 «Περί Γενικής Επιστράτευσης των Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας», ή συνεχίσθηκε η τέλεσή τους και μετά την κατάργησή του και δεν έχουν ακόμη εκδικασθεί, τιμωρούνται με την ποινή του άρθρου 32 παρ. 1 α΄ ΣΠΚ⁵², ενώ τα εντάλματα συλλήψεως που έχουν εκδοθεί για τις πράξεις αυτές από τη θέση σε ισχύ του νόμου (13.12.2005) καταργούνται. Η ρύθμιση αυτή έχει μεγάλη πρακτική σημασία καθώς πλήθος περιπτώσεων ανυποταξιών, αποκτούν πλημμεληματική μορφή και πολλές από τις υποθέσεις αυτές υποπίπτουν πλέον σε παραγραφή μετά την παρέλευση του οριζόμενου στο άρθρο 111 παρ. 3 ΠΚ χρόνου παραγραφής, εφόσον βέβαια διακοπεί με κάποιον από τους προβλεπόμενους

⁵¹ Βλ. ΑΠ 39/2004, ΠοινΛογ 2004, σελ. 60, ΑΠ 67/2003, ΝοΒ 2003, σελ. 1628, ΑΠ 412/2003, ΠοινΛογ 2003, σελ. 483, ΣτΕ 5431/1996, ΔιοικΔικ 1998, σελ. 1159, Σταθόπουλου Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο 2η έκδ., Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1993, σελ. 102.

⁵² Εδώ, προφανώς εκ παραδρομής αναφέρεται στο κείμενο του νόμου «...με την ποινή του άρθρου 32 παράγραφος 1α ΣΠΚ», καθώς το άρθρο του ΣΠΚ στο οποίο αναφέρεται έχει μία και μοναδική παράγραφο αποτελούμενη από τρία εδάφια α΄, β΄ και γ΄. Το ορθό συνεπώς είναι «...του άρθρου 32 εδ. α ΣΠΚ». Η προβλεπόμενη στο εδάφιο α΄ του άρθρου 32 ΣΠΚ ποινή για το έγκλημα της ανυποταξίας (σε ειρηνική περίοδο) είναι η ποινή της φυλακίσεως μέχρι δύο ετών.

στο άρθρο 51 παρ. 3 Ν 3421/05 τρόπους, η τέλεση του συνεχούς αυτού στρατιωτικού εγκλήματος.⁵³

Σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 74 Ν 3421/2005, αντικαθίσταται η παρ. 1 του άρθρου 198 του ΣΠΚ ως εξής: «1. Στην αρμοδιότητα του τριμελούς στρατοδικείου υπάγονται τα πταίσματα, καθώς και τα πλημμελήματα, τα οποία κατά τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλους ειδικούς ποινικούς νόμους υπάγονται στην αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου.⁵⁴ Τα λοιπά εγκλήματα υπάγονται στην αρμοδιότητα του πενταμελούς στρατοδικείου». Με τη ρύθμιση αυτή, αφενός μεν μεταφέρεται δικαστική ύλη στα τριμελή στρατοδικεία, με συνακόλουθη αποσυμφόρηση των πενταμελών στρατοδικείων, αφετέρου δε, επιτυγχάνεται επιτάχυνση της ποινικής διαδικασίας στο χώρο της στρατιωτικής δικαιοσύνης. Κι αυτό βέβαια γιατί σύμφωνα με το άρθρο 244 ΚΠΔ (το οποίο εφαρμόζεται και ενώπιον των στρατιωτικών δικαστηρίων, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 213 παρ. 1 ΣΠΚ)⁵⁵ για τα πλημμελήματα αρμοδιότητας μονομελούς πλημμελειοδικείου (κατ' αντιστοιχία επομένως του τριμελούς στρατοδικείου), δεν είναι αναγκαία η διενέργεια προανάκρισης και ο εισαγγελέας μπορεί να καλέσει άμεσα τον κατηγορούμενο στο ακροατήριο. Άμεση πρακτική συνέπεια της εφαρμογής των νέων αυτών διατάξεων πιστεύεται ότι θα είναι η ταχεία εκδίκαση μεγάλου αριθμού ανυποταξιών και άλλων υποθέσεων, οι οποίες εκκρεμούν σήμερα ενώπιον των στρατιωτικών δικαστηρίων της χώρας.

⁵³ Κατά τη διάρκεια ισχύος του ΠΔ 506/1974, οι Ένοπλες Δυνάμεις και η χώρα γενικότερα, βρίσκονταν σε κατάσταση γενικής επιστρατεύσεως, με συνέπεια κάθε ανυποταξία να επισύρει την προβλεπόμενη στον τότε ισχύοντα ΣΠΚ (Ν 2803/1941) ποινή του θανάτου και σε περίπτωση συνδρομής ελαφρυντικών περιστάσεων την ποινή της ισόβιας ή πρόσκαιρης κάθειρξης. Η άσκηση της ποινικής δίωξης ασκείτο συνακόλουθα σε βαθμό κακουργήματος και, στην περίπτωση κυρίως των ανυποτάκτων εξωτερικού, το πέρας της διενεργούμενης τακτικής ανακρίσεως λάμβανε χώρα με την έκδοση εντάλματος συλλήψεως του ανυποτάκτου από τον ανακριτή του αρμόδιου στρατιωτικού δικαστηρίου. Με το ΠΔ 371/2002 (ΦΕΚ Α' 320/18.12.2002) επήλθε τελικά η άρση της κατάστασης γενικής επιστράτευσης των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας, η οποία περιήλθε πλέον και τυπικά σε κατάσταση ειρήνης. Η διατήρηση συνεπώς σε ισχύ των ενταλμάτων συλλήψεως για ένα έγκλημα για το οποίο σήμερα πλέον δεν δικαιολογείται, σύμφωνα με το άρθρο 282 ΚΠΔ, προσωρινή κράτηση, ούτε έκδοση εντάλματος συλλήψεως συνακόλουθα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 276 παρ. 2 ΚΠΔ, οδήγησε στη θέσπιση των παραπάνω ρυθμίσεων, αφού θεωρήθηκε από την Πολιτεία ότι η υπάρχουσα μέχρι σήμερα κατάσταση εμφανιζόταν «ανεπιεικής, άστοργη και ατελέσφορη», κατά τα διαλαμβανόμενα στην Αιτιολογική Έκθεση του σχεδίου νόμου «Στρατολογία των Ελλήνων και άλλες διατάξεις». Για έναν προτεινόμενο τρόπο εφαρμογής των νέων ρυθμίσεων σχετικά με την κατάργηση των υφισταμένων ενταλμάτων συλλήψεως στην πράξη, βλ. *Κύρκου Σ.*, *Περί του τρόπου εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 74 Ν 3421/2005, αναφορικά με την κατάργηση εκδοθέντων ενταλμάτων σύλληψης σε βάρος κατηγορουμένων για κακουργηματική ανυποταξία*, ΠοινΧρ ΝΣΤ (2006), σελ. 279.

⁵⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 114 ΚΠΔ [όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 8 παρ. 1 του Ν 3160/2003 (ΦΕΚ Α' 165/30.6.2003)] στην αρμοδιότητα του μονομελούς πλημμελειοδικείου υπάγονται (εκτός των οριζόμενων στο άρθρο αυτό εξαιρέσεων) τα πλημμελήματα εκείνα για τα οποία στο νόμο απειλείται φυλάκιση με ελάχιστο όριο κατώτερο των τριών μηνών ή χρηματική ποινή. Όταν δηλαδή η πρόβλεψη της απειλούμενης ποινής έχει στο νόμο τη μορφή «... τιμωρείται με φυλάκιση *τουλάχιστον* τριών μηνών» ή μεγαλύτερο ελάχιστο όριο («*τουλάχιστον* έξι μηνών», «*τουλάχιστον* ενός έτους» κ.λπ.) αρμόδιο για την εκδίκαση των σχετικών πλημμελημάτων δεν είναι το μονομελές πλημμελειοδικείο και, συνακόλουθα, ως προς την αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων, τα πλημμελήματα αυτά δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα του τριμελούς, αλλά του πενταμελούς στρατοδικείου.

⁵⁵ Άρθρο 213 ΣΠΚ [Εφαρμογή Κώδικα Ποινικής Δικονομίας]: «1. Οι διατάξεις του Κ.Π.Δ. και οι λοιπές διατάξεις που εφαρμόζονται στις διαδικασίες ενώπιον των κοινών ποινικών δικαστηρίων και αρχών, εφαρμόζονται και στις διαδικασίες ενώπιον των στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων και αρχών, εκτός αν ο Κώδικας αυτός ή άλλος ειδικός νόμος ορίζουν διαφορετικά».

Ένα ζήτημα που ανακύπτει στο σημείο αυτό είναι ο τρόπος περάτωσης των, κακουργηματικής μορφής, ανυποταξιών οι οποίες εκκρεμούν στο στάδιο της κυρίας ανακρίσεως, από τη στιγμή που ο ανακριτής δεν μπορεί βέβαια να προβεί ο ίδιος σε μετατροπή της μορφής της ανυποταξίας, το έγκλημα δε ως συνεχές εξακολουθεί να τελείται με την μορφή σύμφωνα με την οποία είχε ασκηθεί η ποινική δίωξη και αντίστοιχα, ο τρόπος περαιτέρω χειρισμού των υποθέσεων ανυποταξιών που ήδη βρίσκονται στις Εισαγγελίες των Στρατιωτικών Δικαστηρίων, μετά από τη θέση σε ισχύ των ρυθμίσεων του νέου στρατολογικού νόμου. Σημειώθηκε προηγουμένως ότι η τέλεση του εγκλήματος της ανυποταξίας διακόπτεται με κάποιον από τους προβλεπόμενους στο άρθρο 51 παρ. 3 Ν 3421/05 τρόπους, χωρίς βέβαια στο άρθρο αυτό να αναφέρεται ρητά ότι είναι περιοριστική η σχετική απαρίθμηση των τρόπων διακοπής του εγκλήματος. Στην ουσία, εδώ επαναλαμβάνονται οι τρόποι λήξης των διαρκών εγκλημάτων γενικότερα, καθώς η συμπλήρωση του τεσσαρακοστού έτους της ηλικίας του ανυποτάκτου παραπέμπει στη διακοπή ενός διαρκούς εγκλήματος γνήσιας παράλειψης το οποίο παύει να τελείται από τη στιγμή που ο δράστης παύει να έχει υποχρέωση να άρει την παράνομη κατάσταση, σύμφωνα με το άρθρο 15 ΠΚ, η κατάταξη στις Ένοπλες Δυνάμεις, όπως και η παρουσίαση του ανυποτάκτου στην αρμόδια δικαστική ή στρατολογική αρχή, παραπέμπουν στην εκούσια εκ μέρους του δράστη άρση της παράνομης κατάστασης, πράγμα που συμβαίνει, ακουσίως αυτήν τη φορά, και στην περίπτωση σύλληψης του ανυποτάκτου για το αδίκημα της ανυποταξίας, ενώ, τέλος, η κρίση του ανυποτάκτου από την αρμόδια υγειονομική επιτροπή των Ενόπλων Δυνάμεων ως ακατάλληλου για στράτευση (I 5) ή η χορήγηση σε αυτόν αναβολής για λόγους υγείας παραπέμπουν στην οριστική ή προσωρινή, αντίστοιχα, λήξη της παράνομης κατάστασης λόγω πλέον της έλλειψης υποχρέωσης του δράστη να άρει αυτήν. Θεωρείται συνεπώς ότι η αναφορά σε συγκεκριμένους τρόπους διακοπής της ανυποταξίας είναι ενδεικτική, αποσκοπώντας στην παροχή ενός βασικού οδηγού κυρίως προς τις διοικητικές (στρατολογικές) και όχι προς τις δικαστικές αρχές, χωρίς δηλ. η αναφορά αυτή να αποτελεί ταυτόχρονα και συμπλήρωση της νομοτυπικής μορφής του εγκλήματος.⁵⁶

Κατόπιν αυτών, μπορεί να γίνει δεκτό ότι διακοπή τέλεσης του διαρκούς εγκλήματος της ανυποταξίας επέρχεται σε περίπτωση απευθείας κλήσεως του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, εφόσον δεν έχει προηγηθεί απολογία του, με την επίδοση σε αυτόν του κλητηρίου θεσπίσματος, στη χρονική στιγμή επίδοσης του οποίου θα ανατρέξει αναγκαίως και ο χρόνος λήξης του εγκλήματος. Κατά την εκδίκαση δε της υποθέσεως από το αρμόδιο στρατιωτικό δικαστήριο (τριμελές στρατοδικείο), θα μπορούσε να γίνει και ο απαιτούμενος ορθότερος χρονικός προσδιορισμός της πράξης, ώστε να συμπεριληφθεί και το χρονικό διάστημα από την επίδοση μέχρι και την ημερομηνία εκδίκασης της πράξης, εφόσον βέβαια ο κατηγορούμενος εξακολουθεί να υπέχει στρατιωτικές υποχρεώσεις και παρ' όλα αυτά συνεχίζει να βρίσκεται εκτός στρατεύματος.⁵⁷ Οι ανυποταξίες κακουργηματικής μορφής,

⁵⁶ Βλ. σχετ. 231/2005 ΠεντΣτρΛάρισας (αδημ.), στο σκεπτικό της οποίας αναπτύσσεται διεξοδικότερα ο σχετικός προβληματισμός.

⁵⁷ Άλλο είναι το ζήτημα της άσκησης νέας δίωξης για (νέα) ανυποταξία κατά του κατηγορουμένου, σε περίπτωση συνέχισης τέλεσης της πράξης του (εφόσον βέβαια αυτός υπέχει ακόμη υποχρέωση στράτευσης), καθώς νέα δίωξη χωρεί μόνο από το χρονικό σημείο έκδοσης της τελευταίας επί της

θα μπορούσαν συνεπώς πρακτικά να διαβιβαστούν από τον ανακριτή που διενεργεί την τακτική ανάκριση στον εισαγγελέα του στρατιωτικού δικαστηρίου, προκειμένου να εισαχθούν από τον τελευταίο στο αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο, το οποίο σύμφωνα με το άρθρο 307 περ. δ' ΚΠΔ⁵⁸ έχει την αρμοδιότητα να αποφασίσει για την περάτωση της διενεργούμενης ανακρίσεως, ώστε στη συνέχεια, μετά την έκδοση σχετικού παρεμπιπτόντος βουλεύματος, να επιστραφούν από το συμβούλιο στην εισαγγελία για την έκδοση των απαιτούμενων κλητηρίων θεσπισμάτων χωρίς άλλη προδικασία, αφού αυτή δεν είναι πλέον υποχρεωτική για το έγκλημα της ανυποταξίας. Κατά τον ίδιο λόγο, έκδοση κλητηρίων θεσπισμάτων χωρίς προδικασία χωρεί και στις υποθέσεις ανυποταξιών που βρίσκονται ήδη στις εισαγγελίες των στρατιωτικών δικαστηρίων, μετά την επίδοση των οποίων στους κατηγορούμενους μπορεί να επακολουθήσει η εκδίκασή τους από τα αρμόδια στρατιωτικά δικαστήρια.⁵⁹

VI. Επίμετρο

Η παρουσίαση των διατάξεων του Ν 3421/2005 δεν θα μπορούσε να κλείσει χωρίς μία μικρή έστω αναφορά στο άρθρο 77 [Ρυθμίσεις θεμάτων Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων] του νόμου. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, τροποποιούνται, αντικαθίστανται, συμπληρώνονται ή προστίθενται διατάξεις στο θεσμικό νόμο του Δικαστικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων.⁶⁰ Οι τροποποιούμενες διατάξεις αφορούν κατά βάση σε διαδικαστικά θέματα, σχετιζόμενα με τη λειτουργία γενικότερα του σώματος,⁶¹ τα οποία δεν επιφέρουν σημαντικές αλλαγές στα μέχρι σήμερα ισχύοντα, εκτός ίσως από την πρόβλεψη αποχώρησης από το δικαστικό σώμα του Προέδρου και του Εισαγγελέα του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου, πριν από τη συμπλήρωση του προσδιορισμένου στο άρθρο 63 παρ. 1 του ΚΔΣΕΔ ορίου ηλικίας (62ο έτος της ηλικίας), εφόσον συμπληρώσουν διετία στις θέσεις αυτές καθώς επίσης και την πρόβλεψη αποχώρησης των δικαστικών λειτουργών που έχουν βαθμό Αναθεωρητή Β' και Γ' (πάλι ανεξάρτητα από το προαναφερόμενο όριο ηλικίας), με τη συμπλήρωση οκταετίας στον ένα ή συνολικά και στους δύο βαθμούς. Οι ρυθμίσεις αυτές θα μπορέσουν ενδεχομένως να προσφέρουν μακροπρόθεσμα στους δικαστικούς λειτουργούς των Ενόπλων Δυνάμεων μια

ουσίας αποφάσεως. Βλ. ειδικότερα, *Σπινέλλη Δ.*, Χρονικά όρια εκδίκασης του διαρκούς εγκλήματος (Σχόλιον επί της υπ' αριθμ. 19/1972 αποφάσεως του Αρείου Πάγου), ΠοινΧρ ΚΒ' (1972), σελ. 332-333, όπου και περισσότερες παραπομπές στη θεωρία και τη νομολογία.

⁵⁸ Το οποίο θα μπορούσε να τύχει εφαρμογής στη συγκεκριμένη περίπτωση κατ' αναλογία, αφού κατά βάση σχετίζεται με περιπτώσεις διαφονίας ανακριτού (βλ. *Τζανακάκη Χ.*, Προβλήματα εφαρμογής του άρθρου 307 ΚΠΔ, ΠοινΧρ ΙΘ', 649). Θα μπορούσε εξάλλου στις περιπτώσεις αυτές να τύχει εφαρμογής (ερμηνευόμενο διασταλτικά) το άρθρο 247 ΚΠΔ, εφόσον όμως δεν έχει πραγματοποιηθεί ακόμη καμία σχετική ανακριτική πράξη.

⁵⁹ Για τις προαναφερόμενες δυνατότητες εφαρμογής των ρυθμίσεων του Ν 3421/2005 σχετικά με τον δικονομικό χειρισμό των πολυάριθμων υποθέσεων ανυποταξιών που εκκρεμούν στα στρατιωτικά δικαστήρια της χώρας, βλ. το με αριθμ. Πρωτ. 920/06 από 18-7-2006 έγγραφο του Εισαγγελέα του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου (*Δημητρίου Ασδέρη*).

⁶⁰ Δηλαδή στο Ν 2304/1995 (ΦΕΚ Α' 83/11.5.1995) «Κύρωση του Κώδικα Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων» (ΚΔΣΕΔ).

⁶¹ Προβλέπεται, για παράδειγμα, ότι δεν χωρεί αίτηση ανάκλησης από δικαστικό λειτουργό κατά της μετάθεσής του εντός του ιδίου νομού, ότι οι Στρατιωτικοί Δικαστές και οι Αναθεωρητές Γ' οι οποίοι παραιτούνται προάγονται στον επόμενο βαθμό, εφόσον έχουν τα τυπικά για προαγωγή προσόντα και κριθούν προακτέοι από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο του Σώματος, κ.ά.

προοπτική γρηγορότερης εξέλιξης στην ιεραρχία, γεγονός το οποίο συναρτάται περισσότερο με την, μικρή έστω, αύξηση των απολαβών τους –οι οποίες είναι συνδεδεμένες με το στρατιωτικό μισθολόγιο και όχι με αυτό των λοιπών δικαστών της χώρας, όπως δικαιοπολιτικά και ηθικά όφειλε να ήταν– παρά με την όποια διαφοροποίηση στα εν γένει δικαστικά τους καθήκοντα.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι το βασικότερο πρόβλημα των λειτουργών της στρατιωτικής δικαιοσύνης ήταν, και εξακολουθεί να είναι, το ζήτημα της υλοποίησης της προσωπικής ανεξαρτησίας τους, όπως στην πράξη αυτή προσδιορίζεται και συγκεκριμενοποιείται από τον τρόπο με τον οποίο η Πολιτεία κρίνει ότι θα πρέπει να αμείβονται για την άσκηση του δικαστικού τους λειτουργήματος.⁶² Το πρόβλημα είναι γνωστό στο νομοθετικό σώμα, βλ. για παράδειγμα, την τοποθέτηση του βουλευτή κ. Αντ. Φούσα⁶³ κατά την πρώτη ημέρα συζήτησης στη Βουλή του νέου στρατολογικού νόμου (Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων Περίοδος ΙΑ΄, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΚΘ΄, Τρίτη 15 Νοεμβρίου 2005).⁶⁴ Η Πολιτεία οφείλει –έστω με καθυστέρηση έντεκα ήδη ετών από τις θεσμικές αλλαγές τις οποίες η ίδια επέφερε στο θεσμικό πλαίσιο

⁶² Ως προϋποθέσεις διασφάλισης της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών θεωρούνται άλλωστε: α. ο διορισμός τους ύστερα από επιτυχία σε διαγωνισμό, κατά τον οποίο κρίνονται με εγγυήσεις αδιάβλητης κρίσης, τόσο κατά τα τυπικά όσο και κατά τα ουσιαστικά τους προσόντα β. η υπαγωγή σε Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο της κρίσης για την υπηρεσιακή τους κατάσταση εν γένει (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ) καθώς και η ύπαρξη ιδίων Πειθαρχικών Συμβουλίων για την εξέταση των πειθαρχικών τους παραπτώματων και γ. η στοιχειώδης οικονομική ανεξαρτησία και απολαβές σύμφωνα με το λειτουργήμα τους. Βλ., *Μπέη Κ.*, Η δικαστική ανεξαρτησία στην ελληνική έννομη τάξη, στο “Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, Η ανεξαρτησία και η αποτελεσματικότητα της ελληνικής δικαιοσύνης” (πρακτικά συνεδρίου), εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1998, σελ 16. Μόνο η τελευταία προϋπόθεση, της στοιχειώδους οικονομικής ανεξαρτησίας και των απολαβών σύμφωνα με το λειτουργήμα τους (λ.χ. ο πάρεδρος της στρατιωτικής δικαιοσύνης, μισθοδοτείται ως υπολοχαγός, λαμβάνοντας το ποσό των 1.000 περίπου ευρώ), δεν συντρέχει σήμερα στους λειτουργούς της στρατιωτικής δικαιοσύνης και αυτήν την κατάσταση μόνον η Πολιτεία νομοθετώντας σχετικά μπορεί να τερματίσει.

⁶³ «Με απασχολεί πάντα το θέμα της αμοιβής των στελεχών της στρατιωτικής δικαιοσύνης. Είναι γνωστό ότι, εδώ και οκτώ χρόνια, καθιερώσαμε την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστών της στρατιωτικής δικαιοσύνης. Είναι *ακατανόητο* ο δικαστής της στρατιωτικής δικαιοσύνης να εισπράττει περίπου τα μισά χρήματα από ό,τι εισπράττει ένας δικαστής της τακτικής δικαιοσύνης. Γνωρίζω το πρόβλημα. Γνωρίζω ότι πράγματι θεωρείται, πως δεν είναι δυνατόν ένα στέλεχος της στρατιωτικής δικαιοσύνης να αμείβεται περισσότερο ίσως από ένα στρατηγό. Είναι ένα πρόβλημα αυτό. Αλλά είναι μεγαλύτερο το πρόβλημα για ένα στέλεχος της στρατιωτικής δικαιοσύνης, που ξέρουμε πόση ευθύνη έχει και πως πρέπει να εκτελεί το καθήκον του, να υπολείπεται τόσο πολύ έναντι των συναδέλφων του της δικαιοσύνης έξω από το στράτευμα»

⁶⁴ Βλ. επίσης την τοποθέτηση του ιδίου βουλευτού (προς τον βουλευτή Β. Οικονόμου) κατά την τρίτη ημέρα συζήτησης του νομοσχεδίου (Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Περίοδος ΙΑ΄, Σύνοδος Β΄, Συνεδρίαση ΛΑ΄, Πέμπτη 17 Νοεμβρίου 2005): «Πρέπει να σας πω, κύριε συνάδελφε, ότι το θέμα της στρατιωτικής δικαιοσύνης, ειδικότερα δε της προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών έχει ρυθμιστεί, αν καλώς ενθυμούμαι, το 1996 ή 1997. Τότε όμως εμείς *επιμέναμε* ότι πράγματι θα πρέπει να *εξομοιωθούν* με όλη την έννοια οι στρατιωτικοί δικαστές με τους δικαστές της πολιτικής και ποινικής δικαιοσύνης. Τότε, λοιπόν, υπήρξε το πρόβλημα το οποίο προέβλεπαν οι στρατηγοί ότι δεν είναι δυνατόν να παίρνει περισσότερα χρήματα ένας κατώτερου βαθμού –διότι υπάρχει εξομοίωση των σημερινών στρατιωτικών δικαστών με τους βαθμούς του στρατεύματος– από έναν ανώτερου, όπως είναι ο στρατηγός. Είναι ένα θέμα, το οποίο πρέπει να το δούμε όλοι, αλλά να το δούμε με πολλή προσοχή. Με χαρά άκουσα προχθές τον κύριο Υφυπουργό ότι αυτό το προσεγγίζει με ενδιαφέρον. Πώς όμως αυτό μπορεί να ξεπεραστεί θα το δούμε στην πορεία, αλλά πάντως πρέπει και αυτό να ρυθμιστεί». Συνεπώς το νομοθετικό σώμα γνωρίζει το πρόβλημα και μόνον αυτό είναι πλέον σε θέση να το λύσει.

της στρατιωτικής δικαιοσύνης και στο νομικό status των λειτουργών της,⁶⁵ αλλαγές τις οποίες το ίδιο το Σύνταγμα άλλωστε απαιτούσε— να τερματίσει πια το παράδοξο και ακατανόητο αυτό φαινόμενο συνταγματικής αταξίας. Να υπάρχει δηλαδή σε Κράτος Δικαίου διαφορετική μισθολογική μεταχείριση λειτουργών που έχουν τα ίδια τυπικά προσόντα και παρέχουν το ίδιο ακριβώς δικαιοδοτικό έργο, κατά παράβαση κάθε έννοιας ισότητας, σ' ένα μάλιστα τόσο ευαίσθητο κοινωνικό πεδίο, όπως είναι αυτό της δικαιοσύνης και γύρω από ένα σοβαρότατο ζήτημα συνταγματικής τάξης, όπως είναι αυτό της θεσμικής κατάστασης των λειτουργών της.⁶⁶

Η δικαιοσύνη ως λειτουργία, αποβλέπει στην κοινωνική συνεργασία και βρίσκει έκφραση μέσα από το συγκεκριμένο δικαιοσύνη σύστημα στο οποίο λειτουργεί, περνώντας όμως μέσα από το φίλτρο της συνείδησης του δικαστή, ώστε να μπορέσει να υπάρξει κάποιας μορφής ισορροπία μεταξύ της εξουσίας την οποία αναπόφευκτα εκφράζει ο νόμος και της ανάγκης για κοινωνική δικαιοσύνη. Το πρόσωπο του εφαρμοστή του δικαίου συνεπώς, αποτελεί και το μέτρο βάσει του οποίου κρίνεται το αν επικρατεί σε ορισμένο τόπο και χρόνο, δικαιοσύνη. Δεν αρκεί ο δικαστής να έχει πλήρη γνώση των κανόνων του δικαίου, αλλά και της λογικής, θα πρέπει να έχει ακόμη συνείδηση του ηθικού έργου που καλείται να φέρει εις πέρας. Η συνείδηση του δικαστή λοιπόν αποτελεί το φίλτρο εκείνο μέσα από το οποίο θα πρέπει να περάσει η όποια δικαστική κρίση ώστε να αποδίδει πράγματι δικαιοσύνη.⁶⁷ Οι δικαστές της στρατιωτικής δικαιοσύνης επιτελούν με επίγνωση το δύσκολο έργο τους και θα το επιτελούν με συνείδηση του ηθικού χρέους τους και στο μέλλον, ασχέτως του τρόπου με τον οποίο η Πολιτεία κρίνει ότι θα πρέπει να αμείβονται γι' αυτό.

⁶⁵ Για τις αλλαγές αυτές οι οποίες επήλθαν με τη ψήφιση των νόμων 2287/1995 (Κύρωση του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα) και 2304/1995 (Κύρωση του Κώδικα Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων) βλ. *Γιαρένη Ε.*, Θεσμική κατάσταση και προοπτικές εξέλιξης της στρατιωτικής δικαιοσύνης στην Ελλάδα σήμερα. Αναγκαιότητα η διεύρυνση του αντικειμένου της ή αναπόφευκτη η πορεία προς την κατάργησή της; ΠοινΔικ 2004, σελ. 847 επ.

⁶⁶ Για περισσότερα, βλ. τις σχετικές παρατηρήσεις του αιμηνήστου πατρός μου *Αρ. Γιαρένη*, “Τα μέλη του Δικαστικού Σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων και η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης στη χώρα μας” με αφορμή την ΣτΕ (Ολομέλεια) 2857/2003 (ΠοινΔικ 2003, σελ. 1234), η οποία έκρινε ότι: «ο νομοθέτης έχει την ευχέρεια είτε να εξομοιώσει τους στρατιωτικούς δικαστές προς τους δικαστικούς λειτουργούς των τακτικών διοικητικών, πολιτικών και ποινικών δικαστηρίων, είτε να καθορίσει μισθολογική αντιστοιχία προς τα λοιπά στελέχη των ενόπλων δυνάμεων»· κι αυτό βέβαια, γιατί θεωρήθηκε ότι οι στρατιωτικοί δικαστές έχουν κάποια «διτή ιδιότητα», δικαστού και στρατιωτικού. Ανεξάρτητα από τα προβλήματα που περισσότερο δημιουργεί παρά λύνει μία τέτοια θεώρηση των πραγμάτων (πώς είναι άραγε δυνατόν ένας δημόσιος λειτουργός να είναι φορέας και της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας ταυτοχρόνως;), μπορεί και πρέπει πλέον η Πολιτεία αφού της παρέχεται μάλιστα και από την Ολομέλεια του ΣτΕ η δυνατότητα (η «ευχέρεια») να εξομοιώσει τους στρατιωτικούς δικαστές με τους λοιπούς δικαστές της χώρας, να προβεί στη ζητούμενη εξομοίωση άμεσα με σχετική νομοθετική (ή και συνταγματική) ρύθμιση. Αξίζει εδώ να σημειωθεί, καθώς φανερώνει ορθοκρισία, κοινωνική ευαισθησία και συναίσθηση των αρχών του δικαίου, ότι πρόταση για τον τερματισμό της συνταγματικής αυτής αταξίας, κατέθεσε, ενόψει της επικείμενης συνταγματικής αναθεώρησης, ο Υφ. Εθνικής Άμυνας κ. *Ι. Λαμπρόπουλος*, πρόταση η οποία αδίκως, και τελείως ανατιολόγητα, επικρίθηκε από μη-γνωρίζοντες τα σχετικά ζητήματα. Βλ. εφημ. ΕΘΝΟΣ, 9.5.2006, σελ. 1 και 13. (Πρβλ. όμως την άμεση, νηφάλια και επαρκώς τεκμηριωμένη απάντηση της Ενώσεως Δικαστικών Λειτουργών Στρατιωτικής Δικαιοσύνης, εφημ. ΕΘΝΟΣ, 29.5.2006, σελ. 55).

⁶⁷ Για τις σκέψεις αυτές βλ. *Μποτόπουλου Β.*, Η υπεράσπιση του δικαίου ως χρέος του δικαστή, Υπερ 1991, σελ. 3 επ.

Μπορεί άλλωστε κανείς να υποστηρίξει ότι απ' τη στιγμή που η συνείδηση του δικαστή είναι το μέτρο για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, η υπαγωγή ή όχι των στρατιωτικών δικαστών στο ειδικό μισθολόγιο των λοιπών δικαστών, ή η παραμονή τους σε μισθολόγιο που δεν αφορά δικαστικούς λειτουργούς, αλλά αξιωματικούς των ένοπλων δυνάμεων της χώρας, είναι θέμα «τυπικό» που δεν μπορεί ή δεν θα πρέπει να επηρεάζει το καθεστώς της προσωπικής τους ανεξαρτησίας. Όμως ο δικαστής δεν πρέπει μόνο στο πεδίο του «είναι», αλλά και στο πεδίο του «φαίνεσθαι» να είναι προσωπικά ανεξάρτητος. Και από τη στιγμή που η Πολιτεία αποδέχεται αφενός τους στρατιωτικούς δικαστές ως όντως δικαστές – παρέχοντάς τους το δικαίωμα να επιβάλλουν και να φροντίζουν για την εκτέλεση των προβλεπόμενων από το νόμο ποινών εις βάρος των υπ' αυτών δικαζόμενων ένοπλων πολιτών – και την οικονομική αντιμετώπιση, αφετέρου, των δικαστικών λειτουργών γενικότερα ως απαραίτητη προϋπόθεση της προσωπικής τους ανεξαρτησίας, η διαφορετική αντιμετώπιση της συγκεκριμένης κατηγορίας δικαστών θα πρέπει να κριθεί ως μη ανεκτή συνταγματικά και, ακόμη, κοινωνικά και ηθικά απορριπτέα.-
